

CÜMLEDEN DESTUR¹ İSTEYİP BAĞA HOŞÇA GİRİŞ²: KANUNİ SULTAN SÜLEYMAN'IN OĞLU "ŞEHZÂDELER GÜZİDESİ BAHTSIZ MEHMED" İN³ MANZUM HİKAYESİ*

Serdar ÖZGÜLDÜR**

DİBACE⁴

"Armağan" sahibi olmak ne gurur
İnsanın kaplıyor içini huzur

Bilirim bu eser hep yaşayacak
Kitaplıklarda yerini alacak

Emek sarfeden saygı görecektir
"Vefa" nın değerini bilecektir

Tevazu altın urbadır rindlere⁵
Hoşça yaklaşmak gerek gönüllere

Gelmez hesaba, zaman akacaktır
Erdemliler menzile varacaktır

Ezeli kanundur bu, konan göçer
Varsa kubbede hoş sadan bu yeter

Makam geçicidir adamlık bâki
Mayada sevgi olmalı illâki

Âriflere kadim öğüt böyleymiş
Hüner gönülleri yapmada imiş

Dört yıl ilgarla⁶ at sürdük adeta
Bendesî⁷ idik zamanın sureta⁸

"İmkânsızı hemen yaparız" dedik
"Mucize zaman alır" ı ekledik

"Bir hayâlim var" la işe koyulduk
"Sermayem budur" la vakti doldurduk

* Manzum anlatımla ilgili dipnotlar metnin sonundadır. Okurlara naçizane tavsiyemiz, önce dipnotlardaki açıklamaları okumaları, ardından şiir metnini değerlendirmeleridir. Böylelikle çalışmamızın daha iyi anlamlandırılabilmesi mümkün olabilecektir.

** Anayasa Mahkemesi Üyesi, Uyuşmazlık Mahkemesi Onursal Başkanı.

Hep didindik, hiç dur durak bilmedik
Özümüzü, yüreğimizi verdik

Yetmişlik bir pîr dinçleşip gençleşti
İnsan içine çıktı, güzelleşti

Görücüye çıkmak kolay değildir
Marifet hep iltifata tâbidir

Alınteri emekle harman oldu
"Uyuşmazlık" yeniden hayat buldu

Okundu sayfa, yenisi çevrildi
Kum saati "vade tamamdır" dedi

Bir "filmim" oldu başrol oynadığım
Bir "Armağan"ım var gurur duyduğum

Her ne yaptıksa helâli hoş olsun
Canımız "Uyuşmazlık" safa bulsun

Abd-i âciz⁹ kırk senedir hizmette
Dağarcığını hoşça tüketmekte

Gayrı tarih olduk, hüküm onundur
Kâmil¹⁰ olan için devran¹¹ oyundur

"Armağan" a farklı bir katkı olsun
Onursal Başkan aş a çeşni sunsun

Nazm zamanıdır sadede gelmeli
Gönül bağından has güller dermeli

Devr-i Sultan Süleyman'dan sözümüz
Şehzâde Mehmed'e dair öykümüz

Beş asır önceye seyahatimiz
Yaşananı aktarmak niyetimiz

Silik bir sayfa okunsun yeniden
Mehmed'in sesi duyulsun derinden

Devrin hamuru gönülde karıldı
Tarihten hazin bir kapı açıldı

Daldıkça derine hazine buldu
Ozan Serdar cevheri size sundu

ŞEHZÂDELER GÜZİDESİ BAHTSIZ MEHMED

BEN ŞEHZÂDE MEHMED

Çok şey sığdırdım şu kısa ömüre
Feylesof gibi daldım derinlere
Çattı çiçek razı oldum kadere
Neyleyim tâc ü tahtı canım baba

Yatarım kızım ve karındaşımla
Asırlar yoğruldu acılarımla
Mahşeri beklerim yaptıklarımla
Tarih önünde hazırım hesaba

Şehzâdebaşı daimi mekânım
Camiim ve türbemle hâlâ varım
Yaşatanlara medyûnu şükranım
Kubbede hoş sadam olmamış heba

HİKÂYE-İ ŞEHZÂDE MEHMED

Saruhan¹² Sancakbeyi Şehzâde Mehmed Süleyman'ın gözbebeğiydi
Hürrem ile pâdişahın ciğer-köşesi, gönüllerinin sevinciydi

İkinci sefer-i hümayunda Rodos'tayken doğdu Şehzâdesi
Sene 1522'de kuşatmada ulaştı Mehmed'in doğum müjdesi

Matrakçı Nasuh¹³ "Süleymân-nâme"sinde bu olaya yer verdi
Güzel bir şiirle Mehmed'in doğumunu müjdeledi

Şehzâde-i civanbahtı¹⁴ idi Sultan Süleyman'ın
Feraseti,¹⁵ fazileti¹⁶ ve bilgisiyle övüncüydü Âl-i Osman'¹⁷in

Sene 1530'da tertiplenen büyük şenlikle âlem safâ buldu
Ağabeyi Mustafa ve karındaşı Selim'le birlikte sünnet oldu

Gelin bu sünnet şenliğini birlikte seyredelim
"Hünernâme" nin ikinci cildinin sahifelerinde gezinelim

Şehzade Mehmed dört minyatürde yerini almış
Beş asır önceden bu güne sanki zamanı taşımış

İlk minyatürde Sünnet Alayı boy gösteriyor
Üç kardeş İbrahim Paşa Sarayı'nın önünde görülüyor

Mehmed beyaz atının üzerinde kırmızı kaftanıyla duruyor
Ağabeyi Şehzâde Mustafa onun sağındaki atta ilerliyor

Şehzade Selim onların hemen ardında, doru atının üzerinde
Refakatçi askerler ve çalgıcılar şehzadelerin gerisinde

Sahneyi Sultan Süleyman'ın şenlik alanına gelişi tamamlıyor
Padişah pembe kaftanıyla atının üzerinde sanki poz veriyor

İkinci minyatürde İbrahim Paşa Sarayı ön plânda
Sarayın şahnişininde¹⁸ Hünkâr ve üç oğlu bir arada

Mehmed yeşil kaftanıyla ayakta şenliği izlemede
Dördü de At Meydanı'nda ip cambazlarını ve güreşçileri seyretmede

Üçüncü minyatürde de aynı mekân başrolü almış
Sultan ve üç oğlu şenliğin tam göbeğini seyre dalmış

Hünerbâzların¹⁹ harikulâde gösterileri tam önümüzde
Dikilitaş ve Örmeye Sütun'a tırmananların gözü zirvede

Sarı kaftanıyla Mehmed şahnişinden çanak yağmasını²⁰ izliyor
Envai çeşit yemeklerin nasıl kapışıldığına hayret ediyor

Dördüncü minyatür şenlikteki at yarışlarına tahsis edilmiş
Eyüp'te seyir mahalli olan Padişah Otağı ne güzel resmedilmiş

Padişah pembe kaftanıyla tahtına kurulmuş
Kırmızı kaftanıyla Mehmed kardeşleriyle tahtın önüne oturmuş

Yarışan on iki at ve binicileri sahneyi tamamlıyor
Onlarla birlikte yarışa katılan bir köpek şenliğe neşe katıyor

Kanuni'nin yanı başındaki sedirde oturan pir-i fâni Şeyhülislâm olmalı
Kemal Paşa-zâde elbet sultanına yakın durmalı

Şeyhülislâmın ardı sıra ayakta duran üç vezire dikkat etmeli
Şehzâdelerin önünde ayakta duran kişiye nazar celbetmeli

Kırmızı kaftanıyla Vezir-i Âzam İbrahim Paşa buradayım diyor
Otağıdaki imtiyazlı konumu hemen ortaya çıkıyor

Sünnet düğününe son verip hayat sahifelerini çevirelim
Mehmed nasıl serpilip büyüdü bir görelim

Marazlıydı narin vücudu, hep üzerine titrendi
Hayat memet²¹ arasında sürekli gidip geldi

Sağlığı elvermediğinden sancağa çıkması hep ertelendi
Boşa geçmedi seneler, dağarcığına nice bilgiler eklendi

Taşköprülü-zâde'nin "Osmanlı Bilginleri" kitabından aktaralım
Şehzâde Mehmed nasıl yetiştirilmiş bir bakalım

Devrin âlimlerinden seçkin bir zât şehzâdeye hoca tayin edildi
Molla Sadeddin Sadî Çelebi bu iş için seçildi

Evvelce Sultan Süleyman'ın hocası Molla Hayreddin'in talebesiydi
Onun rahle-i tedrisinden²² muvaffakiyetle geçmişdi

Dimetoka, İstanbul ve Filibe'de müderrislik²³ yapmıştı
Zeki ve feylesof mizaçlı şehzâdesi için çok uğraşmıştı

Küçüklüğünden Sancak Beyliği'ne kadar hep yanında bulundu
Öğrencisi Mehmed'in Manisa'da vefatıyla içi burkuldu

Şehzâdesinin vefatından sonra yedi yıl daha yaşadı
Amasya ve Bursa vilayetlerinde vazife aldı

Sene 1550'de Muradiye Medresesi'nde görevliyken vefat etdi
Sevdiği Bursa uzun ömrünün nihayete erdiği yerdi

Pulya, Karaboğdan ve Budin Seferlerinde babasıyla birlikteydi
Eşsiz meziyetleri nedeniyle Mehmed Şehzâdeler güzidesiydi

Ahdî'ye²⁴ göre meziyetlerini tarif etmek kifâyetsizdi
"Âsmân-ı devletin kemâl-i bî-misâli"²⁵ idi

"Gülşen-i Şu'arâ"²⁶ da onun söz söyleme gücüne değinilir
"Belâgatün tût-i şîrin-makâli"²⁷ olduğu söylenir

Çağdaşı Âli²⁸ de Ahdî'den noksan kalmaz
"Kühü'l-Âhbâr"²⁹ ında Mehmed için neler yazmaz

Ona göre Şehzâde Mehmed evvelâ güzel huylarıyla yegânedir
Övgüye değer davranışlarıyla Hakk yolunda gitmektedir

Diğer ilimlerle uğraşması yetmemektedir
"Fesahat ve belâgat-ı kelâm" da³⁰ da bir tanedir

Bunların yanı sıra nazm sahasında boy göstermektedir
İnci dizisi gibi şiirler yazmaya çok isteklidir

Ahdî, Âli ve Tayyar-zâde Atâ³¹ ile onun nazmı bu günlere taşınmış
Bir gazeli ve bir beyti ile şiir tarihinde yerini almış

Devranın ileri geleni Celal-zâde Mustafa'yı³² da dinlemeli
Babasının gözbebeği dediği Mehmed'in meziyetleri bilinmeli

Çok bilgili ve yüksek ahlâklı bir Şehzâde olduğu belirtilir
Onun faziletlerini ifadeden insanın aciz kaldığı ifade edilir

Celal-zâde'ye göre yüzü sanki bir güneş gibidir
Bakıldığında simâsı nur topuna benzetilir

Peçevî İbrahim³³ ise başka bir şeyden söz eder
Babasının onu kendi yerine vâliyaht seçtiğini zikreder

Henüz sancakbeyi olmadan gönderdiği bir mektup duruyor
Babası pâdişaha yazdıkları arşivlerde güncelliğini koruyor

Mektup muhtemelen seferde olan Sultan Süleyman'a gönderilmiştir
İstanbul ve harem ahvali ne de güzel dile getirilmiştir

Mektubuna önce annesi Hürrem'in halini tasvirle başlar
Eşinin hasreti nedeniyle inlemesinin göğe yükseldiğini yazar

Cümle karındaşlarının selâmette olduğunu belirtir
Babaları padişaha dualar ettiklerini bildirir

Babasına yazdığı tavassut³⁴ dileğinin gerçekleşmesini şükranla yâdeder
Pilak Mustafa'nın³⁵ beylerbeyi yapılışına duayla teşekkür eder

İstanbul'un iyilik üzere olduğunu anlatır
Yalnız şehirde on iki defa yangın çıkıp söndürüldüğünü aktarır

Büyük haber mektubun sonuna saklanmıştı
Barbaros Hayreddin Paşa'nın zafer müjdesi unutulmamıştır

Yazıldığına göre kâfir donanması bertaraf edilmiştir
Yüz seksen kadirge ele geçirilip düşman mahvedilmiştir

Mektubun son cümlesi Mehmed'in ilmine çok yakışır
Şehzâdeler güzidesi okuduğu son kitabı aktarır

"Benim Sultanım, Ma'nevî'nin³⁶ ikinci bâbın okurum" demektedir
İbrahim Gülşenî'nin³⁷ o muhteşem eserine işaret etmektedir

Ma'nevî, Mevlâna'nın Mesnevî'sine naziredir
Farsça kaleme alınmış kırk bin beyitlik hazinedir

Büyük mutasavvıf bu kitabını Sultan Süleyman'a hediye verir
O da incelenmesi için İbn-i Kemâl'i³⁸ görevlendirir

Şeyhülislâm bu konuda Padişaha bir rapor sunar
Eserin yüceliğini ortaya koyarak övgüyle anar

Kanuni'nin Ma'nevî'den büyük lezzet aldığı söylenir
Bu hazineyi Mehmed'e salık verdiği tahmin edilebilir

Anlaşılan evladı baba öğüdünü tutmaktadır
Kitabı okuduğunu babasına muştulamaktadır³⁹

Rivâyete göre İbn-i Kemâl'in vasiyeti dikkate alınır
Ma'nevî'nin müellif imzalı sureti asırlarca türbesinde saklanır

Bu gün bu nüsha kim bilir neredededir
Bir hazine umalım emin ellerdedir

Hikâyeye kaldığı yerden devam etmeli
Mehmed'in serencamını⁴⁰ bir tamam nakletmeli

Manisa şehzâde sancakları arasında en değer verileniydi
İstanbul'a yakınlığı nedeniyle daima Şehzâdelerin düşlerindeydi

Ulu Şehzâde Mustafa⁴¹ sekiz senedir bu sancakta görev başındaydı
Budın Seferi⁴² öncesi aldığı bir fermanla içi karardı

Hünkâr babası onun Amasya Sancağına nakledildiğini bildiriyordu
Bu sefer sırasında Acem'den gelebilecek bir tehlikeden söz ediyordu

Padişaha göre Mustafa Anadolu'da buna karşı müteyakkız olmalıydı
İstanbul'da kalacak Vezir-i âzam da⁴³ bu maksatla uyanık kalmalıydı

Şehzâde Mustafa'nın maaşına büyük zam yapıp gönlü alındı
Terfi gibi gösterilen bu nakille Saruhan sancağı boşaltıldı

Şehzâde Mustafa Haziran 1541'de yeni sancağına geldi
Artık on iki sene sürecek sonu hazin bir oyun sahnedeiydi

Şehzâde Mehmed 1540 – 41 kışını Edirne'de geçirdi
Budın Seferi'ne kardeşi Selim'le beraber iştirak etdi

Sefer boyunca çok şey görüp tecrübe kazandılar
Muzaffer babalarının büyük fethini coşkuyla kutladılar

Budın Seferi dönüşü her şey Hürrem Sultan'ın istediği gibi oldu
Şehzâde Mehmed birden kendisini Saruhan Sancakbeyi buldu

Hiç istemedi lâkin anasının ısrarına dayanamayıp fermana uydu
Çok sevip saydığı ağabeyi Mustafa'nın sancağı artık onundu

Hürrem Sultan pâdişah zevcini ikna etmişti
Büyük oğlu Mehmed'inin önüne tahtın halılarını sermişti

Tahta en yakın sancak en büyük Şehzâdenin hakkıydı
Bu hanedan geleneği son tayinle bir anda yıkıldı

Venedik elçisi Trevisano bu durumu raporunda zikreder
Herkesin bu olağan dışı tasarrufa hayret ettiğini söyler

Şehzâde Mehmed Budin Seferi'nden babasıyla birlikte döndü
12 Kasım 1541'de vardığı İstanbul kendisine bir hoş göründü

Manisa sancağı bir yıla yakın boş kaldı
Nihayet sene 1542 yazı sonunda veda vakti gelip çatdı

Şehzâdeler güzidesi için büyük hazırlıklara girişildi
Maiyyetinin müstesna kişilerden oluşmasına gayret edildi

Şair Zâtî'nin⁴⁴ hayranı olan şehzâde ondan talepte bulundu
Zâtî, Divan'ını kendi hattıyla yazıp Şehzâde Mehmed'e sundu

Ardından Şehzâdeden bir istirhamı vardı
Üç yakınına dirlik ihsanı için kendisine yakardı

Evlatlık kölesi Cafer ile kaynının oğullarını himaye ediyordu
Ahmed ve Mahmud Çelebi ile Cafer'in rahat etmelerini istiyordu

Lâkin Zâtî'nin bu konudaki muradı bir türlü gerçekleşmedi
Şehzâde Mehmed'in vakti bu dileğin gerçekleşmesine yetmedi

Şöhreti yayılmaya başlayan Şair Fazlî Mehmed⁴⁵ kafileye katıldı
Şehzâdenin divan kâtipleri arasında yerini aldı

Fazlî'ya nazaran daha az şöhretli şairler de onunlaydı
Azmî, Nuhî ve Levhî Çelebiler⁴⁶ artık Şehzâdenin yanındaydı

Şehzâde Teşrif Defteri'ne⁴⁷ göre kapısı çok geniş tutulmuştu
Beş yüz kırk iki kişilik bir maiyyet Mehmed'e uygun bulunmuştu

"Cemaat-i Ağayan" içinde yer alan otuz kişiye göz atmalı
Evvellâ Şehzâde hocası Mevlâna Sadi'den başlamalı

Nişancısı Ahmed Bey ile kapıcıbaşı Hüseyin listede yerini almış
Emir-i âlemi Hasan ve mirâhuru Hüseyin Beyler unutulmamış

Sipahi Oğlanı Ağası Kasım ve Divan Kâtibi Koçi Bey'i saymalı
"Cemaat-ı Etibba" da belirtilen altı tabibini atlamamalı

On beş kişilik "Cemaat-i Çaşnîgîrân" a kafilede yer verilmiş
Yine on beş kişilik "Cemaat-i Çavuşan" itinayla seçilmiş

Altmış nefer sipahi, elli nefer silâhdâr onları takip ediyor
Otuz nefer ulûfeci ile yirmi beş nefer gureba listede yer buluyor

Kapıcılar, meşaleciler, kethüdalar, sarraflar alt alta sıralanıyor
Arabacılar, katırcılar, deveçiler, seyislerle liste uzuyor

Mehteran, çadırcılar, sakalar ve kilercilerle maiyyet zenginleşiyor
Mutfak erbabı, helvacılar ve ekmekçilerle mutfak boy gösteriyor

Terziler, çizmeciler, kuyumcular, mücellit ve kürkçüler yerini almış
Çamaşırcılar, hamamcılar, çakırcılar ve şahincilerle maiyyet tamamlanmış

Mehmed, Lalası Ali Bey ile Defterdârı İbrahim Çelebi'ye emanet edilmiş
Her ikisine Sultan Süleyman'ca şehzâdeye göz kulak olmaları emredilmiş

Teşrif defterinde her nedense şehzâdenin teşrifatı⁴⁸ görülüyor
Yakut rengi atlastan altın işlemeli iki Kaftanıysa görenleri büyülüyor

Belli ki önemli merasimlerde giymesi için düşünülmüştü
Giymesi nasip olmayınca muhakkak dikenlerin boynu bükülmüştü

Biri bulutlu, diğeri üç benekli desenleriyle maharetle dikilmiş
"Ehl-i hiref"⁴⁹ den "Zerduzân"⁵⁰ bölüğü terzileri çok itina etmiş

Şimdi Topkapı Sarayı Padişah elbiseleri koleksiyonunda saklanıyorlar
Belki bir gün bahtsız şehzâdeleri gelir giyer diye hâlâ bekliyorlar

Şehzâde Mehmed sancağa kardeşi Şehzâde Selim'le birlikte çıkdı
Bu iki şehzâdenin baba ocağından ayrılışları şairlerce şiire aktarıldı

Hayâlî,⁵¹ Şehzâde Mehmed'in sancağa çıkması şerefine bir kaside sundu
Dedi "Unutulmuş Manisa'nın yıkılmış gönlü gayrı ma'mur oldu"

Şemsî Ahmed Paşa da⁵² çok güzel bir kaside yazdı
Şiirinde pâdişahın Kaf Dağı'nda Anka Kuşu avına çıktığını varsaydı

Dedi "Bu avı yakalamak için yuvandan iki şahin uçurdun
Bunlardan biri olan Şehzâde Mehmed'i Manisa'ya kondurdun"

"Diğer şahin uçup yeni yuvası Konya'ya göç etdi
Şehzâde Selim'in gelişile burası yine davul ve sancak ile süslendi"

Yeniçeri Şairi Aşkı⁵³ de dört şiirle Mehmed'i andı
İki murabbası⁵⁴ ve iki gazeliyle⁵⁵ şehzâdesini yaşatdı

Gazelleri Mehmed ile Selim'in sancağa çıkışlarına dairdir
Şehzâdeleri yeni yuvalarına konan yavru akdoğanlara benzetir

Şehzâde Mehmed'in İstanbul'u nasıl terkettiğini görmek ister misiniz
Şehzâde Alayı'nın o şaşaaşını Arifi'nin "Süleymannâme'sinden izlemelisiniz

Şehzâde Mehmed beyaz atının üzerinde gururla ilerliyor
Önündeki solaklar⁵⁶ ve peykler⁵⁷ kendisine refakat ediyor

Topkapı Sarayı'nın cümle kapısından henüz çıkıp yola koyulmuş
Yeşil sancağı hemen arkasında, davul zurna eşliğinde uğurlanmış

Sarayın pencerelerinden meraklı gözler Şehzâde Alayı'nı süzüyor
Şehzâde Mehmed sancağı Manisa'ya sevinç içinde gidiyor

Mehmed'in sancağa çıkmadan önceki yıllarını merak mı ettiniz
Yine farklı minyatürler arasında gezinmelisiniz

Gelin önce "Hünernâme" nin ikinci cildine bir göz atalım
Filibe Sarayı'nın bahçesindeki eşsiz manzarayı ele alalım

Anlatılana göre olay sene 1541'de Budin Seferi'nde geçmektedir
Babalarına eşlik eden şehzâdeler Mehmed ve Selim sohbet etmektedir

Sohbet konusu Firdevsî'nin⁵⁸ "Şehnâme"⁵⁹ si üzerinedir
Rüstem⁶⁰ ve Behram'ın⁶¹ ok atmadaki hünerlerine gıpta edilmektedir

Rüstem'in attığı ok bir ağacı deler geçer
Behram ise bir yaban eşeğini okuyla delik deşik eder

Sultan Süleyman oğullarının bu sohbetine kulak misafiri olur
Şehzâdelerine kendi hüneri konusunda ders vermeyi uygun bulur

Emri üzerine canavar denilen üç yaban domuzu getirilir, hünkâr yayını gerer
Attığı tek ok her üç domuzu da deler geçer

Babaları ok atmada Rüstem'i de, Behram'ı da geçmiştir
Şehzâdeler fısıldaşırken, bu eşsiz manzara iki sahifede minyatürleşmiştir

Yine "Süleymannâme" den bir başka hadiseye ışık tutalım
Sene 1537'de Pulya Seferi'ndeki bir av sahnesine bakalım

Sefer Dönüşü Manastır ve Selanik geçilmiştir
Yenice'de av için mola verilmiştir

Şehzâde Mehmed ve Şehzâde Selim avlakta at üzerindedirler
Avcılıktaki hünerleriyle babalarının gözüne girmek istemektedirler

Her ikisi de kılıçlarıyla bir yaban domuzunu avlamaktadır
Av köpekleri oradan oraya koşuşturmaktadır

Vardar Nehri kenarındaki bir avlak zamanın durduğu andır
Pâdişah elinde bir şahinle avlanan şehzâdelerine bakmaktadır

Padişahın maiyyeti ile av hayvanları sahneyi tamamlamaktadır
Yaşanan bu an minyatürle beş asır sonraya taşınmaktadır

“Süleymannâme” deki son minyatür de çok mânâlı
Şehzâde Mehmed’e bir de otağ-ı hümâyundan bakmalı

Hadise yine sene 1541’de Budin Seferi’nde geçmektedir
Sultan Süleyman otağında mühim bir kişiyi kabul etmektedir

Padişahın oturduğu tahtın karşısında Macar Kraliçesi ayakta
Kraliçe İsabille kucagında oğlu Sigismund Zapolya ile birlikte durmaktadır

Tahtın hemen yanındaki iki şehzâde ellerini kavuşturmuştur
Mehmed ve Selim bu kabulde ayakta hazır bulunmuştur

Otağ-ı hümâyunun dışında vezirler ve Macar asilzâdeleri beklemektedir
Onlara kapıcılar⁶² ve diğer görevliler eşlik etmektedir

Bu tarihi an minyatürde ne de güzel resmedilmiş
Yaşananı asırlar sonraya bir tamam nakletmiş

Mehmed’e dair son iki minyatürü Talîkizâde’den gözleyelim
“Şemâilnâme-i Âl-i Osmân”ındaki ilk sahneyi nakledelim

Sultan Süleyman havuzlu bir köşkte yerde oturmaktadır
Karşısında ayakta ellerini kavuşturmuş Şehzâde Mehmed’le konuşmaktadır

Padişahın hemen arkasında iki hasodalı⁶³ emre âmade durmaktadır
Bahçedeki havuzun etrafında beş cüce oynamaktadır

Diğer minyatürde Kanunî tahtında otururken görülmektedir
Desenli beyaz kaftanını giymiş, karşısındaki oğluyula sohbet etmektedir

Şehzâde Mehmed sarı ve altın rengi bir kaftanla ayakta
Mekânın dışında iki vezir ve saray görevlileri bulunmaktadır

Şehzâde Mehmed'in tarihi fotoğrafları bitti, sıra hikâyede
Hüner elbet yaşananı en az noksanla okuyucuya iletmede

Mehmed sancağa uğurlanırken kadim bir teamül çiğnendi
Anası yanında olmadan ilk kez bir şehzâde sancağa gönderildi

Anlaşıyor ki Hürrem geleneğe uymaya hiç niyetli değildi
Ona göre yeri kocasının yanındı ve artık herkes bunu bilmeliydi

Mehmed 12 Ekim 1542'de Saruhan'a gelip sancağını teslim aldı
Manisa'yı umduğundan çok güzel bulup hayran kaldı

Bir yıllık sancakbeyliğinde meclisi şairlerle donandı
Şiirin güzelliği onlarla birlikte dolu dolu yaşandı

Aşkî onun şehzâdelik günlerini ne güzel dile getirir
Murabbalarında Saruhan ve Bozdağ Yaylası'ndan seslenir.

Murabbalarını adetâ Şehzâde Mehmed'e adamıştır
İkisi'de Aşkî'nin yüreğinden kopup nazma karılmıştır

İlkinde Şehzâdenin üstün meziyetleri övülmektedir
Onun güzel huyları ve cömertliğine "binlerce aferin" denilmektedir

İkinci murabbası Mehmed'in yaylağa gidişine dairdir
"Bozdağ Yaylası"nın onun varlığıyla nasıl şenlendiği dile getirilir

Divan kâtibi Kara Fazlî'nin şöhreti iyice duyulmuştu
"Hüma vü Hümayûn" mesnevisiyle herkesçe tanınır olmuştu

Bir sene boyunca hep Şehzâde Mehmed'in yanbaşındaydı
Onun sevgisini kazandığından şiir sohbetlerinde bulunmaktaydı

Şehzâdenin ölümü sonrası dokunaklı bir mersiye kaleme aldı
Sultan Süleyman'a takdim ettiği mersiyesi onun yüreğini dağladı

Mehmed'in ölümüyle Şehzâde Mustafa'ya divan kâtibi yapıldı
On sene boyunca Amasya'da onun siyâsetine kadar yanında kaldı

Nihayet Şehzâde Selim kapısında divan kâtipliğine atandı
Burada da sevdirdi kendini, reisülküttâb⁶⁴ yapıldı

Şehzâde Selim, Fazlî'ya altmış bin akçelik bir zeamet⁶⁵ ihsan etdi
Vefatına kadar son bir yılını rahat ve huzur içinde geçirdi

Fazlî'nin Divân'ı asırlar sonra yeniden ele alındı
Bir bilimsel incelemeye konu yapıldı

Ne yapıp ediniz, bu güzide Divân'ı inceleyiniz
Birbirinden değerli kaside ve gazellerdeki güzelliği keşfediniz

Hele Şehzâde Mustafa'yı yakından incelemek isterseniz
Şehzâde için yazılan ondan ziyâde kasideyi gözden geçirmelisiniz

Sürmeli kadın lâkaplı Azmî, Şehzâde Mehmed'in mutfak kâtibiymiş
Yazdıklarından büyük zevk aldığı gözde şairiydi

Sır kâtipleri Nuhî ve Levhî kardeşler de bu mecliste yer aldılar
Şehzâdelerine kaside ve gazellerinden güzellikler sundular

Şehzâde dahi bu şevkle yazdı birbirinden güzel gazeller
Değer verip aşka onun kaleminde yüceldi güzeller

O kapkara saçlı sevgiliye yazdığı gazel ne güzeldir
Kendisini onun çene çukurunda hapsedilmiş görmektedir

Sene 1543 yazı Şehzâde Mehmed için çok güzeldi
Mutad olduğu üzere yaylaya çıkmak için pâdişah'tan izin istedi

Bu husustaki mektubuna babası Hünkârca hemen cevap yazıldı
Annesi Hürrem'in de kendisini ziyaret edeceği haberi ulaştırıldı

O senenin yazında ana-oğul Bozdağ Yaylası'ndaydılar
Cennet misâli yaylada aylar boyu hoş sohbetler yaptılar

Anası Hürrem Sultan güz başlarında İstanbul'a hareket etti
Mehmed de zevcesi ve maiyyetiyle Manisa Sarayı'na yerleşti

Şehzâde Mehmed'in bir yandan içi kıpır kıpırdı
Gebe zevcesi Aya'nın doğum yapmasına birkaç ay kalmıştı

Babası Sultan Süleyman onuncu sefer-i hümâyûndaydı
Estergon Seferi'nden hep güzel haberler ulaşmaktaydı

Kendisi de seferdeki babasına nâme⁶⁶ yazdı
Bunu çavuşu ve bir adamıyla Hünkâra ulaştırdı

Her iki haberci Estergon'da Otağ-ı Hümâyûn'a vardılar
Nâmelerini Padişaha saygıyla sundular

Sultan Süleyman ciğerpâresinden gelen haberi okudu
Mehmed'in çavuşuna 600, adamına 300 akçe ihsan buyurdu

Onuncu sefer-i hümayûn amacına ulaştı, Estergon fethedildi
Gönderilen çavuş Saruhan'a gelip zaferi Şehzâdeye müjdeledi

Mehmed emir verdi, sancakta zafer şenliği düzenlendi
31 Ekim günü hem sevinç hem keder habercisiydi

Zamanın çaresiz illeti çiçek hastalığı Mehmed'i buldu
Manisa ahalişi sevinç içindeyken bahtsız Şehzâde gül gibi soldu

Döşeginde altı gün yattı, hekimler bu derde çâre bulamadı
Şehzâde Mehmed'in can kuşu 7 Kasım 1543 Salı gecesi kanatlandı

Kara haber bir ulakla Rumeli'de pâdişaha ulaştırıldı
Onun vereceği emre intizaren cenaze muhafaza altına alındı

Dönüş yolunda Edirne civarında erişti Şehzâdenin ölüm haberi
Süleyman'ın yıkıldı dünyası, kedere dönüştü büyük zaferi

Henüz yirmi ikisindeydi, bir yıl olmuştu çıkalkı sancağa
Çattı ecel, fırsat bulamadı baba oğul son kez kucaklaşmağa

Padişahın emrini alan ulak hemen Manisa'ya döndü
Verilen ferman üzere cenaze alayı İstanbul istikametine yürüdü

Lala paşa, Defterdâr İbrahim Çelebi ve diğer ağalar perişandılar
Gam ve keder yüklü kabileyle beraber hızla yol aldılar

Sultan Süleyman cenaze alayından önce İstanbul'a girdi
Hemen Üsküdar'a geçerek İbrahim Paşa Çayırı'nda Mehmed'i bekledi

Az sonra cenaze alayı Üsküdar'a vasil oldu
Mehmed'in elden ele yürüyen tabutu benizleri soldurdu

Bahtsız Şehzâdenin tabutu büyük bir alayla gemiye bindirildi
Toprağa verilmek üzere İstanbul yakasına geçirildi

Cenaze namazı Sultan Bayezid Camiinde kılınacaktı
Mahşeri kalabalık teşkil eden cemaat şehzâdeye son vazifesini yapacaktı

Cenaze merasimi çok hazin, ortalık tam bir matem yeriydi
Padişah, Mehmed'in lalası ve tekmiil ümera matem elbiselerini giymişti

Eski Türk töresince atı şehzâdenin ardı sıra yürüyordu
Eğeri ters çevrilmiş at sanki sahibinin ölümünü hissediyordu

Şehzâdenin sarıkları ve kırılmış yayları tabutunun üzerinde dizilmişti
Gönülleri dağılayan bu manzara buzdan kalpleri bile eritmişti

Defin için İstanbul'un tam ortasına denk gelen bir yerde karar kılındı
Yeniçerilere mahsus "Eski Odalar"⁶⁷ mevkiinde mezarı kazıldı

16 Kasım 1543'de Şehzâde Mehmed toprakla hemhal oldu
Dünya defteri kapandı, narin bedeni kabire kondu

Sultan Süleyman son kez sarıldı şehzâdeler güzidesinin toprağına
Kanlı gözyaşlarıyla veda etti gözünün nuru yavrusuna

Fukaraya sadakalar, imarethânelere yemekler dağıtıldı
Şehzâde Mehmed'in ruhu için edilen dualar semâyı kapladı

Babası kırk gün artarda oğlunun kabrini ziyaret etti
Şehzâdesini mağfiret için yaradana sığınmayı seçti

Üç gün dükkânlar kapalı kaldı, İstanbul karalar bağladı
Kırkinci gün yas son buldu, yeniden sadakalar dağıtıldı

Mehmed'in ardından mateme büründü şairler
Kaleme alındı birbirinden dokunaklı mersiyeler

Zâtî, Süleyman'ın ömür tahtını yeke verdiğini söyledi
Hayâlî, feleğin vefasızlığından şikâyet eyledi

Taşlıcalı Yahya, ah ü vah ile Şehzâde Mehmed'i yâdetdi
Aşkî, yedi iklim pâdişahına sabır diledi

Aşkî, bu vakitsiz ölümü ayrıca bir manzum tarihle yaşattı
Beş beyitlik bu tarih gönülleri dağılayan feryattı

Dünyada onun bahtının gülmediğinden söz eder
Şehzâde Mehmed "cennette gılmanlara⁶⁸ sultan olsun" der

Kara Fazlî, hatırlattı cümleye fâni dünyayı
Dedi "Ne şah ne kul tanır, gelince vade ecel bozar hülyayı"

Sultan Süleyman tarih düşürdü cânı Şehzâdesine
Sıgdırdı acısını "Şehzâdeler güzidesi Sultan Mehmed'im" beyitine

Ebediyen sustu şair ve feylesof Şehzâde Mehmed'in kalemi
Bu vakitsiz ölüm kederlere boğdu cümle âlemi

Hemen ferman çıktı Hünkârdan Mimarbaşı Sinan Ağa'ya
Şehzâdesinin hatırasına yaraşır bir türbe ile külliye yapmaya

Defin yeri civarındaki bir kaç mahalle inşaat alanı olarak tahsis edildi
Yıkılan cümle evlerin bahası⁶⁹ pâdişahça sahiplerine peşin ödendi

Mimarbaşı Sinan önce türbenin inşasına başladı
Şehzâde Mehmed'e yaraşan türbesini bir senede tamamladı

Kanuni'nin büyük yası ahiret inancıyla birleşti
Mehmed'in türbesi doyumsuz güzelliğiyle eşsizleşti

Türbe mimarisinin bu en güzide eserine âlem hayran oldu
Sanki bahtsız Şehzâdenin ruhu türbesiyle huzur buldu

Sekiz köşeli, on altı pencerele türbe cennet-ül firdevse⁷⁰ benzetildi
Sarıнын hâkim olduğu yeşil, mor, turkuvaz, pembe ve yeşil çinilerle bezendi

Türbenin ışık tertibatı harikulâde plânlanmıştır
Rengârenk çinilere vuran ışık hüzmeleri size çok şey anlatır

Bakin, tarihçi Halûk Şehsuvaroğlu⁷¹ neler söylüyor
Çinilerin renk cümbüşünde gönül gözüyle neler görüyor

Güneşin yer değiştirmesiyle her renk kendince âleme sesleniyor
Fâni âlemden ebedi âleme geçişin ipuçlarını veriyor

Çinilerin sarısında dört asırdır baba Kanuni sanki ağlıyor
Kitâbedeki temenni gibi, yeşilinde cennet bahçeleri yansıyor

Turkuvaz çinilerde Hanedan-ı Âl-i Osman ara sıra boy gösteriyor
Mor çiniler değişmez kader ölümün gerçekliğini hatırlatıyor

Türbenin Farsça celî sülüs hatla yazılmış inşa kitâbesine göz atmalı
Dört beyitlik mânâ yüklü bu şiiri yürekten duymalı

"Allah hakkı için bu âlem sarayında kimse bâki kalmayacaktır
Bu menzilden göçen temiz inançlı Şehzâde elbet ahirette rahat olacaktır

Ezeli olan Allah'ın ilhâmıyla onun vefat tarihi şu olsun
Sultan Mehmed'in kabri sonsuz cennet bahçesi olsun Sene 950/1543"

Kitâbenin son beyti “Merkad-i Sultan Mehemmed bâd Firdevs-i ebed”⁷² şeklindedir
Bu Farsça tarih beytini de Sultan Süleyman’ın düştüğü söylenir

Türbe içindeki iki çini panoda Allah’ın tekliği yazılı bulunmaktadır
“La İlahe İllallah”⁷³ sözleri âlemin fâniliğini hatırlatmaktadır

Türbe içindeki duvarlar Kur’andan çeşitli alıntılarla bezenmiş
Râd,⁷⁴ Zümer,⁷⁵ Haşır,⁷⁶ İhlâs,⁷⁷ Tekâsür,⁷⁸ Fâtîha⁷⁹ sûreleri seçilmiş

Bu sûrelerden önemli âyetler hayatın geçiciliğini tekrarlıyor
Ayetelkürsî⁸⁰den ilâhi sözler insana huzur veriyor

Esmâ-ül Hüsnâ da⁸¹ en güzel hatla duvara kazınmış
Şehzâde Mehmed’in istirahatgâhı sonsuzluğa taşınmış

Şernakkaşan⁸² “Şahkulu”⁸³da türbeye bir başka ruh vermiş
Kalem işleri ve çinilerde “Saz üslûbu”nu⁸⁴ ustaca sergilemiş

Türbeyi hanedan türbeleri arasında emsâlsiz kılan bir özelliği daha var
Mehmed’in sandukasının üzerini ahşap bir şebeke kaplar

Dört ayak üzerindeki bu abanoz şebeke fildişi kakmalarla bezelidir
İki metreye yakın yüksekliğiyle bu kafes bir hasreti dile getirmektedir

Bu şebekenin bir tahtı temsil ettiği söylenmektedir
Süleyman’ın gönlündeki veliahtına son hediyesi olduğu düşünülmektedir

Sanduka üzerindeki bu ahşap taht esrarlı bir hava yaymaktadır
Yaşasaydı Şehzâde Mehmed’in geleceği yeri âleme yansıtılmaktadır

Ozan pek çok kişiye göre şanslı olduğunu biliyor
Hep kapalı olan türbenin içini görebilmenin hazzını yaşıyor

O mistik ve hisli anları bilmem nasıl anlatmalı
En iyisi sözü çekilen mânâlı fotoğraflara bırakmalı

Vaktiyle Mehmed’in güvez rengi atlas kaftanı da türbesindeymiş
Hele işlemeli pabucu görenleri hüzne gark edermiş⁸⁵

Keza Şehzadeye yârenlik yapmış altın işlemeli mendili
Kıyamamış bunları oğlundan ayırmaya babası besbelli

Mesken tutmuşlar şimdilerde Topkapı Sarayı’nı
Saklıyorlar Mehmed’in kısa ama renkli hatıralarını

Sene 2012'de türbenin restorasyonu bir keşfe sahne oldu
Kubbe kasnağında taşlar arasında bir kâğıt bulundu

Arapça olan bu metin bir "koruma duasıydı"
Türbenin hep var olması için bu duayla Allah'a yakarılmaktaydı

Ne yazık ki bugün Vakfiye'deki kimi şartlar unutulmuş
Türbedar mevcutsa da otuz altı hafızdan eser kalmamış

Türbeyi yeterince kolaçan ettik, sıra külliye'nin tasvirinde
Gelin buranın hikâyesini de öğrenin abd-i âcizin dizelerinde

Şehzâde Camii ve Külliyesi inşaatı bu arada devam ediyordu
Pâdişah ertesi sene sevgili oğlu için vekâleten hac düzenletiyordu

Cennetmekân Mehmed için vekâleten hac görevi yerine getirildi
Bu hususun gerçekleştiği bir Hac Vekâletnâmesiyle⁸⁶ belgelendi

Beş metre uzunluğundaki bu rulo sene 1544 tarihini taşımaktadır
Altın ve gümüş yıldızla bezenen bu minyatürde hac yolculuğu anlatılmaktadır

Hac Vekâletnâmesinde hac yolu üzerindeki uğrak yerleri gösterilmektedir
Mekke ve Medine'deki kutsal ziyaretgâhlar tek tek belirtilmektedir

Hazreti Peygamberin kabrinin yer aldığı camiye de işaret edilmiş
Hac yolculuğunun bütün teferruatı maharetle işlenmiş

Belgede yalnız bu hususlara yer verilmiyor
Kudüs'teki Mescid-i Aksa⁸⁷ ve Kubbet-üs Sahra da⁸⁸ boy gösteriyor

Rulo bir çift pabuç tasviriyle son buluyor
Hazreti Muhammed'in ayakkabıları belgeyi tamamlıyor

Şehzade Mehmed adına Hac yapacak şahıs açıkça gösterilmiş
Seyyid Ahmed oğlu Hacı Pîrî ismi belgeye dercedilmiş⁸⁹

Vekâletnâmeyi Muhammed Ebu Fadl Sincarî kaleme almış
Mekke'deki beş Harem⁹⁰ kılavuzu bu Hacca şahit olarak yazılmış

Renkli ve şematik üslûptaki vekâletnâme enfes bir sanat eseri
Topkapı Sarayı arşivinde bekliyor kendisinden istifade edecekleri

Sene 1994'de Türk-Macar müşterek sergisinde sergilenmiş
Budin Sarayı'nda dört ay boyunca görenleri büyülemiş

Bu serginin hatırasına yayınlanan kitaba göz atınız
Hac Vekâletnâmesine dalıp Mehmed'in hüznünü yaşayınız

Dönelim yine Şehzâde Camiinin İnşaası hikâyesine
Görelim Mimarbaşı Sinan nasıl ulaşmış çıraklık mertebesine

Beş senede inşa etti Sinan çıraklık mahsulü Şehzâde Camiini
Nadide bir mücevhere dönüştürdü ebedi eserini

İstanbul'da inşa edilen altıncı külliye⁹¹ içindeydi Şehzâde Camii
Bu hayrın vesilesiydi Şehzâde Mehmed'in kara talii

Külliye'nin medresesi,⁹² sıbyan mektebi⁹³ ve imareti⁹⁴ mükemmel olmalıydı
Kervansaray⁹⁵ ve tâbhânesi de⁹⁶ onlardan geri kalmamalıydı

Zamanın mühendislik hesaplarına göre burası tam istenen verdi
İstanbul'un ortası olarak kabul edilen mekân Hünkâr'ca beğenildi

Bu tespitin hatırasına "Yeşil Sütun" dikildi
Külliye'nin hazire duvarının sokağa bakan yüzüne raptedildi

Bu gün de görmek isterseniz hâlâ ziyaretinizi bekliyor
İstanbul'un "merkezi" asırları önünüze seriyor

Hürrem Sultan Külliye inşaatını sık sık denetliyordu
Acemioğlanlarının⁹⁷ inşaatta yalınayak şevkle çalıştıklarını görüyordu

Zevci Sultan Süleyman'a tüm altın ve mücevherlerini verdi
Onların günlük maaşlarının 5 akçe arttırılmasını istirham etti

Bu parayla acemioğlanlara ayakkabı alınmasını arzuluyordu
Ayrıca saç tıraşlarının bu zamla karşılanmasını diliyordu

Hasekisinin bu talebi Hünkâr katında kabul gördü
Ayakkabılarına kavuşan acemioğlanlarının yüzleri güldü

Padişaha göre bu kişisel hayır devamlı olmalıydı
Hürrem'in vefatından sonra bu zam devamlı kılındı

Külliye'nin inşasına bir bina emini⁹⁸ atandı
Hüseyin Çelebi bu zor vazifeyi hakkıyla tamamladı

Yeniçeri Ağası Pertev⁹⁹ Mehmed Ağa'ya da¹⁰⁰ yer açmalı
İnşaattaki mühim nezaret ve yardım görevini atlamamalı

Bizim tarihlerin değinmediği bir hususa açıklık getirmeli
Pertev Ağa'nın Mehmed'in dul eşiyle evlendirildiğine işaret etmeli

Nemçe elçisi Busbecq¹⁰¹ mektuplarında bundan söz eder
Mekke Şerifinin elçisi seyyah Kutbeddin Mekki¹⁰² de bunu yineler

Venedik elçisi Marcantonio Donini de¹⁰³ onlara katılır
Vezir olan Pertev Paşa'yla sene 1562'deki görüşmesini aktarır

Ona göre Ferhad Paşa¹⁰⁴ ile Pertev Paşa akrabadır
Ferhad Paşa Mehmed'in kızı Hümâşah'ın kocasıdır

Pertev Paşa ise Hümâşah'ın annesiyle evlidir
Bu üç ecnebi tanığın tespitleri birbirini teyit etmektedir

Osmanlı Hanedanı üzerine çalışan Alderson'un¹⁰⁵ kanaati farklıdır
Ona göre Mehmed'in dul sevcesinin adı "Aya" dır

Pertev Paşa'nın Vakfiyesi¹⁰⁶ ile türbesi bize neler gösterir
Zevcesi'nin adı Fütûhâ'dır¹⁰⁷ ve eşiyle aynı türbede dinlenir

Fütûha Hatun'un lahdinin baş şahidesi¹⁰⁸ ölüm tarihini verir
Manzum tarihe göre ölümü sene 1571'i gösterir

Pertev Paşa'dan olan dört oğlu ve iki kızı aynı türbededir
Mahmud, Mustafa, Mehmed, Ahmed, Safiyye ve Hatice'yle birliktedir

Kocası Pertev Paşanın da ömür mumu sene 1572'de tükenir
Sağlığında Mimar Sinan'a inşa ettirdiği türbesine defnedilir

Bu tarihi muammayı¹⁰⁹ sonuca bağlamak zor görünüyor
Mehmed'in kızınının anası "Fütûha" mıdır yoksa "Aya" mıdır anlaşılamiyor

Gizeme son verme zamanıdır buyurun yeniden hikâyeye
Birlikte devam edelim külliyeyi güzellemeye

İkişer şerefeli, eşsiz güzellikte nakışlı iki minare ile cami donandı
Sinan'ın deyişle bu iki zarif minare sanki boylu poslu iki civandı

Bu iki genç iç aydınlığına sahip bir yaşlının önündeydiler
Onun huzurunda saygıyla ayağa kalkmış beklemekteydiler

Camiin gönül açıcı sofaları neşeyi arttıran gezinti yeri gibiydi
Ana yol tarafındaki kutsal avlusu sevinç nedeniydi

Camiin inşaaı sırasında bir de su terazisi yapıldı
Nuruosmaniye suyunun semte dağıtılması amaçlandı

Bu su terazisi dağıtılacak Nuruosmaniye suyunun basıncını ayarlayacaktı
Dokuz metrelik yüksekliğiyle kendisini emsallerinden ayıracaktı

Su terazisi bugün de dimdik ayakta duruyor
Beş asırdan beri görenleri sanki büyülüyor

Sene 1548 Receb'inde camide ilk namaz kılındı
Açılışına "Ma'bed-i Resul-i Emin"¹¹⁰ tarihi yazıldı

Mimarbaşının bu büyük eserine ihtişam ve süs zenginliği hâkim oldu
Bu sonuç sanki Mehmed'in ruh güzelliğinden taşa yansıyan yorumdu

Yüz elli bir yük akçe¹¹¹ sarf olundu Külliye'nin inşaaına
Kutsal bir âbide kazandırıldı İstanbul'un tam ortasına

Her gece yanan sekiz bin kandili ile cami aydınlatıldı
Geceleri buradan yansıyan nurla gönüller ışıltı ışıltı

On iki adet revak sütunu ile göz alıyor
Revakları örten on altı kubbesiyle boy gösteriyor

Cami Kubbesi Fatıha, İsrâ¹¹² ve Bakara¹¹³'dan âyetlerle süslenmiş
Esmâ-ül Hüsnâ'dan dört isim saygıyla nakşedilmiş

Yâ Sübhan,¹¹⁴ Yâ Gaffar,¹¹⁵ Yâ Deyyân,¹¹⁶ Yâ Fettâh¹¹⁷ deniyor
Yüce Yaradanın altınla yazılmış güzel isimleri herkesi büyülüyor

Sultan Süleyman külliye'de bir de tâbhâne bulunmasını arzuladı
İstanbul'un fukara âmâlarının burada barınma ve iaşelerini sağladı

Her sene Muharrem ayında bu âmâlar altışar kolla dolaşmaya çıktılar
Elleri birbirinin omuzunda hep bir ağızdan Kerbelâ Mersiyesi¹¹⁸ okudular

Dediler "Mevlâ yâ hoy, goy goy cânım, sözümüz erişsin erenlere"
Ahali "goygoycular" lâkabını taktı bu kör dilencilere

Omuzlarında on iki imam¹¹⁹ aşkına on iki gözlü heybeleri
Koydular her bir göze ahalinin sadaka olarak verdiği yiyecekleri

Külliye'nin "imaret" bölümü çok geniş tutulmuş
Mutfakları ve ahırlarıyla tâbhâne'yi tamamlamış

"Medrese" de itinayla inşa edilip külliyyeye güzellik katmış
Yirmi bir adet kubbeli hücresiyle irfan¹²⁰ ışıkları saçmış

Sene 1914'te medresede hâlâ eğitim verilmektedir
Bir teftiş raporuyla tespitler Vekâlete bildirilmektedir

Kazvinî Ahmed Efendi medreseye ilk müderris olur
Âtinin¹²¹ Şeyhülislâmı Hamid Efendi¹²² de bu makamda huzur bulur

Onu takiben müderrisliğe Fudayl Çelebi¹²³ getirilir
Zembilli Ali Efendi'nin¹²⁴ oğlu olan bu zâta büyük saygı gösterilir

Beşinci müderris Ebussuud Efendi'nin¹²⁵ oğludur
Şemseddin Ahmet Efendi'nin¹²⁶ irşâdıyla¹²⁷ medrese huzur doludur

Sayılan meşhur müderrislere dikkat çekelim
Sultan Süleyman'ın bahtsız Mehmed'ine verdiği önemi görelim

Şehzâde Camii bahçesinde evvelce Mehmed'den başka biri daha vardı
Sahabe-i güzînden¹²⁸ Ali Tablî bir çınar altında yatmaktaydı

Evliyâ Çelebi bu garip kalmış sahabenin hikâyesini aktarır
Onun Eyüp Sultan¹²⁹ ile beraber İstanbul kuşatmasına katıldığını anlatır

Arapların İstanbul muhasarası esnasında tabl¹³⁰ çalmaktadır
Muharebe eden askeri gayrete getirmeye çalışmaktadır

Vazifesini ifa ederken şehit düşüp bu topraklarda kalır
Fatih'in İstanbul'u fethinden sonra mezarı ortaya çıkarılır

Bu gün de Ali Tablî Hazretleri Şehzâdeye komşuluk yapmaktadır
Cami avlusunda yine yaşlı bir çınarın gölgesinde uyumaktadır

Bahçedeki bir başka canlı abideye göz atınız
Beş asırlık "Şehzâde Çınarı"na dikkatle bakınız

Külliyyeyle yaşıt olan içi oyuk bu anıt ağaç övgüye değerdir
Helvacı Baba'nın¹³¹ yadigârı bir mücevherdir

Ahali her Cuma Şeyh Yakub Efendi'yi bu çınarın altında bekler
Cemaat onun Cuma Namazı sonrası helva dağıtışını gözler

Toplananlar ne kadar çok olursa hiç fark etmez
Helvacı Baba'nın dağıttığı helva asla bitmez

Boyu on metreyi geçen bu çınar çağları aşmıştır
Altında helva dağıtanı olmasa da gerçekten anıtlamıştır

Küllüye faslına kısa bir ara vermeli
Hürrem Sultan'ın Mehmed için yaptığı bir hayra işaret etmeli

Hürrem Sultan oğlu Mehmed'i için yaptığı hayırları yeterli görmedi
Onun ruhu için Medine'de bir imaret inşasına niyetlendi

Sene 1546'da Padişah Katından iki ferman gönderilir
Mısır Beylerbeyi ile Cidde Sancakbeyine hitap edilir

Geleceğin Vezir-i A'zamı Semiz Ali Paşa Mısır Beylerbeyidir
Her ikisinden Saray-ı Atik¹³² Ağası Selman Ağa için yardım istenir

Bu iki ferman şu mealdedir: "Mühim görev verdim Selman Ağa'ya
Yardım edesin ve bir hoş gayret edesin imareti inşaaya"

"Ve dahi bu hayırda hakkı geçecek herkesin hakkını tam veresin
Allah'ın inayeti ile imareti bir an önce bitiresin"

Bu iki ferman korunuyor Topkapı Sarayı arşivinde
Hayır yerine getirildi, Mehmed huzur içinde uyuyor türbesinde

Şehzâde Mehmed Külliyesinin iki Vakfiyesi çağlara ışık tutuyor
O da Topkapı Sarayı Kütüphanesinde meraklılarını bekliyor

Birinci Vakfiye külliyeyle ait emlak ve akar listesini sunuyor
Ayrıca külliye görevlileri ile bunların aylıklarını düzenliyor

Nişancı hattıyla dokuz sayfalık bir dua kısmını tuğra süslüyor
Sultan Süleyman bütün azametiyile kendini gösteriyor

Vakfiyeye vekil olarak Sadrâzam Rüstem Paşa¹³³ zikredilmiş
Vezirler Mehmed,¹³⁴ Ahmed¹³⁵ ve İbrahim Paşa'lar¹³⁶ şahit olarak belirtilmiş

Vakfiye'nin birinci kısmı İstanbul ve Rumeli'ye ayrılmış
Buralarda vakfedilen gayrimenkuller ile köyler ve çiftlikler sayılmış

İkinci kısımda Marmara adalarındaki köyler sıralanmış
Üçüncü kısma Anadolu'daki vakfedilen köyler yazılmış

Vakfiyenin "vazifeliler" kısmı hayli enteresan görünüyor
Vakıf gelirlerini toplayacak câbîlerin maaşları en başta belirtiliyor

Mütevelli, kâtip, vekilharç, müderris ve muallimler unutulmamış
Hatip, cüzhân, hâfız ve muvakkit dahi listede yer almış

Her yıl Şehzâde Mehmed adına hacca gidecek kişiye ne demeli
Bu şahıs için ayrılan beş bin akçenin unutulmadığına hayret etmeli

Her gün vâkıfın geçmiş namazlarını kılacaktır dört görevli
Bunlara kılacakları günde yirmi rekât için beşer akçe yeterli

Türbedârın gündeliği altı akçe olarak belirtilir
Türbede her sabah kur'an okuyacak hâfızlar da Vakfiyededir

İmaret ve tâbhâne ile ilgili tüm teferruat Vakfiyede yazılmış
İşe tedariki konusunda tekmil tedbirler alınmış

İkinci Vakfiyede vakfedilen yüz dört cilt kitaba yer verilmiş
Tefsirler, hadisler, fıkıh ve lügatlar kütüphaneye tahsis edilmiş

Bu kütüphane cami içinde demir parmaklıklı bir bölümdedir
Sene 1918'e kadar orijinallliğini muhafaza etmektedir

Kütüphane bölümü bu tarihte cami içinden tahliye edilir
Mevcut yazma ve basma kitaplar Süleymaniye Kütüphanesine nakledilir

İkinci Vakfiyede, birincide olmayan bazı emlak da sayılır
Vezir-i âzam Rüstem Paşa'nın adı bu Vakfiyede de anılır

Aydın Livâsı Mufassal Tahrir Defteri'nden¹³⁷ de söz etmeli
Bu defterde vaki tarihi bir tashihi gözler önüne sermeli

İsmail Hakkı Uzunçarşılı¹³⁸ bu defteri inceler
Nişancı Celal-zâde'nin hattıyla yapılmış tashihe işaret eder

Aydın Livasına bağlı Balçık Havlı Köyü evvelce hazineye aittir
Nisan 1550 tarihinde Divan'da Şehzâde camiine vakfedilir

Vezir-i âzam Rüstem Paşa ve kubbe vezirleri şahit gösterilir
Ahmed, İbrahim ve Haydar¹³⁹ Paşaların isimleri zikredilir

Nişancının defterdeki el yazısıyla tashihini imzası süsler¹⁴⁰
Koca nişancı tashihinin altına "Mustafa bin Celal Tevkiî" notunu düşer

Vakıfların "Vakfiye Tuğraları" kitabında da Mehmed'i görebilirsiniz
Onun hayrat ve akarlarını iki vakfiyeden inceleyebilirsiniz

Sultan Süleyman tuğralı bu Vakfiyeler çok enteresandır
Mehmed adına Anadolu ve Rumeli'deki hayret ve akarlar sayılmaktadır

Devam edelim Şehzâde Mehmed'in hikâyesine
Kulak verelim yorgun asırların sesine

Mehmed on yıl yalnız kaldı türbesinde, sonra yanına komşu geldi
Sene 1553'de kardeşi Cihangir¹⁴¹ sol yanına defnedildi

Mehmed'in vefatından sonra kızı Hümâşah Sultan doğmuştu
Onun dar-ül bekâyâ¹⁴² gidişiyle babasının yadigârı olmuştu

Hümâşah Sultan haremde el bebek gül bebek büyütüldü
Dedesi ile babaannesinin bu torunlarından bahtları güldü

Çünkü o şehzâdeler güzidesi Mehmed'den izler taşıyordu
Seferlerinde dedesine samimi ve dokunaklı mektuplar yazıyordu

Bugün arşivlerde Hümâşah'ın dedesine yazdığı bir mektup yer alıyor
Mektubunda dedesinden aldığı nâmeye çok sevindiğini belirtiyor

Vefat etmiş olan babaannesine rahmetler diliyor
Dedesine "Allah ü Teâlâ bir gününüzü bin etsin" diye dua ediyor

Ayrıca dedesinin sağlık durumunun nasıl olduğunu soruyor
Kendisinin de iyi olduğu haberini dedesine bildiriyor

Mektubun altına "Cariyeniz Hümâşah" diye imzasını atmış
Beş asır sonrasına ne güzel havadisler yollamış

Amcası Şehzâde Selim'e¹⁴³ yazdığı bir mektup ta arşivlerde
Çağatay Uluçay'ın¹⁴⁴ sayesinde her iki mektup belleklerde

Mektubunda amcasının sağlık ve esenlik durumunu merak ediyor
Kendisinin ve sultan atasının çok iyi olduğunu bildiriyor

Zamanla Hümâşah Sultan büyüyüp serpildi
Gelinlik çağa gelince sene 1566'da evlendirildi

İlk zevci Vezir Mehmed Ferhad Paşa'ydı
Hattın efsânevi üstadı Karahisarî'den¹⁴⁵ icâzetli hattatdı

Sultan Selim'i sâni¹⁴⁶ yeğeni için Bayezid'de¹⁴⁷ bir saray yaptırdı
Ferhad Paşa ile Hümâşah dokuz sene bu sarayda mutlu yaşadı

Ferhad Paşa hattıyla¹⁴⁸ yazdığı Kur'an-ı Kerim'leri yüz altına satıyordu
Öldüğünde cenazesinin bu helâl para ile kaldırılmasını vasiyet ediyordu

Sultan Süleyman'ın şiirlerini kendi el yazısı ile tertip etdi
Muhibbî Divanı'nın¹⁴⁹ en güzide örneği bu günlere geldi

Ferhad Paşa sağlığında birçok hayırlar işledi
Çatalca'da Mimar Sinan'a "Damat Ferhad Paşa" camiini inşa ettirdi

Eli mahsulü iki Kur'an-ı Kerim bu günlere erişdi
Topkapı ile Türk İslâm Eserleri Müzeleri'nde sergilendi

Hümâşah'ın vasiyeti uyarınca sandukasının başucunda asırlarca durdu
Ferhad Paşa'nın yazdığı büyük bir Kur'an-ı Kerim ona yâren oldu

Ali Emirî Efendi¹⁵⁰ bu Kur'an-ı Kerimi bizzat gördüğünü beyan eder
Osmanlı Tarih Mecmuası'nda hikâyesini nakleder

Her nasılsa bu gün o Kur'an-ı Kerim'den eser kalmamıştır
Kim bilir ya kaybolmuş ya da belki bir yerlerde saklanmıştır

Ferhad Paşa bu gün de Eyüp'teki kabrinde sonsuzluğu kucaklıyor
Açık türbesinde herkes gibi mahşeri bekliyor

Ferhad paşa ile olan evliliğinden Hümâşah'ın altı evlâdı doğdu
Bunlardan iki oğlu gazâ yolunda şehit oldu

Bolu Sancakbeyi Osman Bey'in Şehadeti Bağdad önlerindeydi
Belgrad Sancakbeyi Mustafa Paşa'ysa bir muharebede cennete gitdi

Bu evlilikten olan kızı Fatma Sultan'ın ömrü uzun olmadı
Mehmed Bey'le evliyken henüz yirmilerinde hayattan ayrıldı

Hümâşah'ın bütün evlatları Şehzâde Camii haziresinde yatıyor
Şehzâde Mehmed'in hatırası beş asırdır burada yaşıyor

Ferhad Paşa sene 1575'de ömür defterini kapattı
Hümâşah ikinci izdivacını Lala Mustafa Paşa'yla¹⁵¹ yaptı

Bu evlilikten Abdülbâki Bey dünyaya geldi
Lala Mustafa Paşa da sene 1580'de vefat etdi

Hümâşah'ın yeni evliliği için o uygun bulundu
Şehrizor¹⁵² Beylerbeyi Gazi Mehmed Paşa üçüncü kocası oldu

Yeni damat Sadrazam Kanijeli İbrahim Paşa'nın¹⁵³ kardeşiydi
Bir yıl sonra ecel bu yuvayı tarumar etdi

Kırkına varmamıştı ki Hümâşah Hümâ Kuşu¹⁵⁴ olup uçdu
Sene 1582'de babasının sandukasının sağ yanına kondu

Bu üç sanduka sonradan bir tahta şebeke ile çevrildi
Şebeke dışında kalan dördüncü sandukadaki hatun kimdir bilinmedi

Zamanla Şehzâde Mehmed'in türbesinin yalnızlığı giderildi
Şehzâde camiinin bahçesine altı türbe daha inşa edildi

Vezir-i âzam damat Rüstem Paşa da burada
Eşi Mihrumah'dan uzak düşmüş, türbesinde oğlu ile bir arada

Paşa'nın türbesini inşa işi yine Mimar Sinan'a nasip olmuş
Rüstem Paşa sağlığında bulamadığı huzuru belki şimdi bulmuş

Hümâşah'ın kızı Fatma Sultan da açık türbesinde yatıyor
Kocası Mehmed Bey'le birlikte sonsuzluğu bekliyor

Murad-ı Salis'in kızı Hatice Sultan da yerini almış
Oğlu ve kızıyla birlikte türbesinde ebedi uykusuna uzanmış

Sultan Murad-ı Salis'in¹⁵⁵ şehzâdesi Mahmud da¹⁵⁶ burada yer tutmuş
Türbesinde validesiyle birlikte, şimdilerde unutulmuş

Bir türbe de Vezir-i âzam Bosna'lı Gâzi İbrahim Paşa'¹⁵⁷nün
O da oğlu ve kızıyla kucağında kara toprağın

Son türbede Destârî Mustafa Paşa¹⁵⁸ bulunuyor
Ailesi de Paşa'yı son uykusunda yalnız bırakmıyor

On yedinci asırda cami avlusu batı duvarına bir ekleme yapılmış
Saatleri ayarlama evi denen "Muvakkithâne" külliyyede yerini almış

O demler muvakkithânelerde asılı duran hat levhalar ne ibret verici
Okuyunca anlıyor insan, görülen her şey gelip geçici

"Yâr-i müşfiktir çalar sâ'at beni âgâh ider
Ömrümün her sâatini geçtikçe bir kez âh ider

Sâ'atin beyhude sanma nâle vü feryâdını
Ömr-i insanın gelüp geçtiğini ihtâr ider"¹⁵⁹

Camiin avlusundaki kubbeli Şadırvan'dan elbet söz etmeli
Sultan Dördüncü Murad'ın hayratı olan kubbesini güzellemeli

Gelin külliyyeye bir zaman yolculuğu yaptıralım
Başına mazide neler neler gelmiş bir bakalım

1613 ve 1633 senelerinde başına iki yangın gelmiş
Dördüncü Murad'ın himmetiyle tamir edilmiş

1718 ve 1782'deki yangınlar da çok zarar vermiş
Minareler dahil tekmlil ahşap aksam yanıp erimiş

Zaman zaman küçük ya da büyük onarımlar görmüş
1916, 1953, 1994 ve 2010 senelerinde yüzü gülmüş

7 Haziran 2016 tarihi kara bir gün olarak gerçekleşiyor
Teröristler bomba yüklü bir aracı infilak ettiriyor

Yer, İstanbul Vezneciler Şehzâde Camii civarındır
On bir Şehit patlamanın hazin geride kalanıdır

Şehzâde Camii de bu saldırıdan nasibini alır
Beş asırlık vitrayları ve camları tuz buz olup parçalanır

İnsana ve tarihe kıyan eller elbet onmaz
Umarız bir daha Şehzâde Mehmed'in huzuru kaçmaz

Bunca tafsilat içinde bir şeyi unutmamalı
Şehzâde Mehmed'in dâyesine¹⁶⁰ de bir sayfa açmalı

Dâye Hatûn Şehzâde Mehmed'i bin bir emekle yetiştirdi
Onun genç yaşta ölümüne herkesten çok kederlendi

Cânı Şehzâdesinin ölümünden sonra hayır işledi
Kâğıthâne'de adıyla anılan mescidi sene 1544'de inşa eyledi

Mescide hamam, çeşme ve bir de mektep ilave ettirdi
Uzun ömrünün sonlarında sene 1567'de hacca niyetlendi

Mühimme Defterine¹⁶¹ göre bu isteği padişahca kabul edilir
Selim-i sâni'nin fermanıya kendisine gereken yardımın yapılması emredilir

Bu gün de Kâğıthane'deki mescidi hâlâ hizmet veriyor
Kapısındaki kitâbeyle¹⁶² Dâye Hâtûn gönüllere sesleniyor

“Dâye-i Sultan Mehmeddir bu mescid sahibi
Hak Teâlâ eyleye erzânî rahmetler âna

Cennet-i firdevsde ola Resûle hem-nişîn
Her ki mescid sâhibini Fâtiha birle ana”¹⁶³

Dâye Hatun Sıbyan Mektebi ise asırlarca ayakta durur
Yirminci yüzyıl ortalarına kadar çocuklar burada safe bulur

Sultan Abdülhamid-i Sâni¹⁶⁴ o demleri kayda geçirmiş
Abdullah Biraderler’e¹⁶⁵ bu şirin okulun resmini çekmiştir

Bu fotoğraf “Yıldız Albümleri”nde¹⁶⁶ yerini konuyor
Sıbyan Mektebi geçmişten bu güne sanki meydan okuyor

Sonraları okuldaki eğitim son bulur, bira kaderine bırakılır
Jandarma karakolu, fırın, nikâh dairesi, postane ve itfaiye olarak kullanılır

Bu da yetmez, bilahare bölümlere ayrılıp esnafa tahsis edilir
Bakkal, kasap gibi çeşitli dükkanlar eliyle halka hizmet verir

Sonunda akl-ı selim¹⁶⁷ galip gelir, yeniden elden geçirilir
“Kâğıthâne Şehir Müzesi ve Kütüphanesi” olarak topluma hediye edilir

Bu gün halinden memnun olsa da işi yine buruktur
Çünkü o minik talebelerinin cıvı cıvı sesleri artık susmuştur

Zaman içinde Şehzâde külliyesinin bazı bölümleri tarumar oldu
Medrese ve imarethânesi bakın ne hallere girip soldu

Vakıflar deposu, döner sermaye, restoran, yurt olarak kullanıldı
Tâbhâne ve kervansarayı bir lisenin istifadesine bırakıldı

Sıbyan mektebi bir özel vakfa idare binası olarak verildi
Nihayet kötü kaderin değiştiği 2010 senesine gelindi

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkentiyle külliye yeniden hayat buldu
Şehzâde Mehmed’in ki dahil yedi türbe restore oldu

Altı yüz mezardan oluşan “Hazire” de elden geçirildi
Restorasyonda devrana şahitlik yapanlar saygıyla yâd edildi

Sene 2012’de nihayet kapıları aralandı
Şehzâde Mehmed’in hep kapalı tutulan türbesi ziyarete açıldı

İmaretin restorasyonu da bu arada unutulmuyor
Restoran, mutfak atölyesi ve kitap satış yeri olması amaçlanıyor

Bahtsız Şehzâde belli ki unutulmamış, hâlâ yaşıyor
Sancağı Manisa'da bir kolej Mehmed'in adını taşıyor

Sene 2012'de kanunla Manisa'da "Şehzâdeler" ilçesi ihdas edilmiş
Kadım Saruhan'ın Mehmed de dahil bunca şehzadeye hizmeti ödüllendirilmiş

Şehzâde Camii Sokak hemen civarda yerini almış
Şehzâdebaşı Caddesi camiin önü boyunca uzanmış

Şehzâdebaşı artık eski "direklerarası"nın¹⁶⁸ ihtişamını yaşamıyor
Lâkin şehrin karmaşası içinden yine de tarih fişkiriyor

Sene 2012 Ağustosunda abd-i âciz için büyük fırsat sundu
"Padişahın Evi: Harem-i Hümayûn" sergisi'nde ozan adeta hazine buldu

Topkapı sarayı kucağını sanki Sultan Süleyman ve ailesine açmıştı
O demden kalan zengin malzeme gözleri kamaştırmıştı

Bir yanda "Süleymannâme" camekân ardında arz-ı endam ediyor
Diğer yanda "Hünernâme" nin ortadan açılmış ikinci cildi ilginizi bekliyor

Soldaki sahifede Sultan Süleyman At Meydanı'na doğru atıyla ilerliyor
Sağdaki sahifede sünnet olacak şehzâdeler görülüyor

Şehzâde Mustafa ve Mehmed önde at üzerinde yan yana ilerliyor
Biraz geriden altın rengi kaftanıyla Şehzâde Selim geliyor

Çalgıcılar, yeniçeriler ve has odalılar sahneyi tamamlıyor
At Meydanı'ndaki tören kasrı ihtişamıyla göz dolduruyor

"Şemâilnâme-i Âl-i Osman" da sergileniyor
Açılan sahifede şehzâde Mehmed babasıyla görünüyor

Nakkaş Hasan baba ile oğlu sanki konuşturup resimlemiş
Ayakta el bağlayan Mehmed'i ne de güzel tasvir etmiş

Babası Sultan Süleyman desenli ak kaftanıyla çok vakur duruyor
Altın tahtında cânı pâresi oğlunu can kulağıyla dinliyor

Ama asıl çarpıcı sahne Mehmed'in kaftanıyla tamamlanıyor
Giyemediği altın işlemeli kırmızı kaftanı camekânda boy gösteriyor

İnsana bir an Şehzâde Mehmed sanki kaftanın içindeymiş gibi geliyor
Yirmi iki yıla şıgan hazin bir hikâyeye yeniden canlanıyor

Kaftanın yanibaşında şehzâdenin mendili yayılmış
Vaktiyle Mehmed'in türbesinden getirilip Saray'da saklanmış

Ozan için bundan büyük görsel şölen olur mu
Böylesi muhteşem bir seyir kolay kolay unutulur mu

Bir de üstüne serginin kitabını satışa hazır bulmak ne hoş netice
Resim çekememenin burukluğu hemen bırakıyor yerini sevince

"Sergi" faslı da bitti, hikâyeye nihayet vermeli
Birkaç sözle bahtsız Mehmed'i selâmetlemeli

Sultan Süleyman'ın Zigetvar'da ölümü Şehzâde Selim'e iletilir
Tez zamanda Kütahya'dan hareketle İstanbul'a gelir

Belgrad'a hareket etmeden atası üç sultanın türbelerine gider
Fâtih, İkinci Bayezid ve Yavuz Selim'e dua eder

Son uğradığı türbe Şehzâde Mehmed'indir
Dualarıyla bahtsız kardeşinin ruhunu şenlendirir

Zamanı beş asır sonraya saralım
Mehmed'in ekranda tekrar dirilişine şahit olalım

Onun yeniden hatırlanmasında payını unutmamalı
"Muhteşem Yüzyıl" dizisiyle¹⁶⁹ televizyona alkış tutmalı

Ne de olsa seyretmek okumaktan daha kolaydır
Yeter ki tarihi yaşatsın, bu da bir kârdır

Hakkını vermek gerek, canlandırma çok başarılıydı
Aylar boyunca Mehmed milyonların hanesinde yaşadı

Gayrı veda zamanıdır son sözleri demeli
Her veda hüznüldür, bir iç çekip nemli gözleri silmeli

İstanbul'un iki vazgeçilmez mekânı çağlara tanıklık yapmış
Camii ve semtiyle Şehzâde Mehmed ölümsüzler arasına katılmış

Kardeşi Cihangir ve kızı Hümâşah ile yatıyor yan yana
Şehzâdebaşı'ndan yankılanıyor hazin hikâyesi beş asırdan bu yana

Türbesindeki dördüncü sanduka garip kalmış
Sahibinin kimliği tarihin tozlu sayfaları arasına karışmış

Ozan Serdar kılı kırk yardın ama muazzep¹⁷⁰ oldun
Umulur ki "Şehzâdeler Güzidesi"ne lâyük bir hikaye sundun

ŞEHZÂDE MEHMED'E DAİR DALLAR VE ÇİÇEKLER*

* Şehzâde Mehmed'e ait manzum parçalar ile ona dair devrin şairlerince kaleme alınmış kasîde, gazel, murabba, mersiye ve târîh gibi manzum metinler

BEYT

Her kaçan ruhsârını arz itse dilber gül gibi
Nâleye başlar görüp bî-çâre dil bülbül gibi

Mehemmed (Şehzâde Mehmed)*

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

(O) güzel (sevgili) her ne zaman yanağını sunsa gül gibi
Çaresiz gönül görüp inlemeye başlar bülbül gibi.

* Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı, Süleyman SOLMAZ, Ankara 2005, s. 102-103. Ayrıca bakınız Osmanlı Saray Tarihi: Tarih-i Enderûn, Tayyâr-Zâde Atâ, Hazırlayan: Mehmet ARSLAN, C.IV, İstanbul 2010, s. 173.

GAZEL

Ol saç ileyli umarum bana Mecnûnum diye
Gezmesün gelsün belâ tagına mahzûnum diye

Yolına cân virmege anuñcün ikrâr eyledim
Habs idüp çâh-ı zehahdânında medyûnum diye

Umarun Şi'r-i güher-bârum işitdikçe nigâr
Kandedür gelsün berü ol dürr-i meknûnum diye

Dâl-i devlet bana yetmez mi bu söz dünyede kim
Nâz ile ol çeşm-i nergis bana meftûnum diye

Dilber oldur ey Mehemed hısm idicek 'âşıkâ
Boynuna bend eylerüm zülf-i hümâyûnum diye

Mehemed (Şehzâde Mehmed)*

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ**

O kapkara saçlı sevgili umarım ki bana deli gibi seviyor desin; ortalıkta dolaşmasın bela dağına mahzunum diye gelsin.

O sevgili beni çene çukurunda hapsettiği için, ben de ona borcumu ödeme karşılığı yoluna can vermeye söz verdim.

O güzel sevgili benim değerli şiirlerimi işittikçe; o inciye benzeyen şiirler yazan nerededir, gelsin artık desin.

Bu dünyada şu sözün doğruluğu bana yetmez mi ki o nergis gözlü sevgili nazlanarak bana âşık olduğunu söyledi.

Ey Mehmed, gerçek âşık, sevgilisi ona kızdığında, "senin değerli zülfünü boynuma dolarım" diyebilendir.

* Künhül-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı, Gelibolulu Mustafa Âli, Hazırlayan: Mustafa İSEN, Ankara, 1994, s. 189.

** Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları, Mustafa İSEN – Ali Fuat BİLKAN – Tuba İşinsu DURMUŞ – İstanbul 2012, s.93.

NAZM*

Dimişlerdür ki her işün vusûlı
Karîb olup yakîn olsa husûlı

Olur manâ yüzinden bir işâret
İner cân-ı gûşına savt-ı beşâret

Rumûz ehline rûşen-fâl olur ol
Husûlına murâdun dâll olur ol

İrüp peyk-i vilâdet nâ-gihânî
İdüp mesrûr Şâh-ı kâm-rânı

Vücûda geldügin Sultan Mehemmed
Süleymân yâd-gârı Hân-ı Mehmed

Matrakçı Nasuh**

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Demişlerdir ki her işin yetişmesi (bitmesi),
Olacağı kesin olarak bilinse yakın olur.

İç âlemden bir işaret hâsıl olur,
Can kulağına müjdeli bir ses erişir.

O, işaret ehline aydınlık (parlak) bir fal olur,
O, isteklerin meydana gelmesine yol gösterici olur.

Doğumu haberi birdenbire (kendisine) erişince,
Mutlu şahı sevindirir.

(İyi ki) dünyaya geldin Sultan Mehmed,
(Sultan) Süleyman'ın yadigârı Han Mehmed.

* Rodos Seferi sırasında doğum haberi adaya ulaşan şehzâde Mehmed için, Matrakçı Nasuh tarafından kaleme alınan şiirdir.

** Matrakçı Nasuh'un Süleymân-nâmesi, 1520-1537, Davut ERKAN, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2005, s.64. www.belgeler.com (Erişim Tarihi: 05.04.2012)

KASİDE

Ey Muhibb-i şu'arâ Hazret-i Şâh-ı fuzalâ
Toludur nazmun ile lü'lü – yi lâlä deryâ

Hüsrevâ vasf idemez şi'rüni Hassân (u) zahîr
Nice medh ide anı şimdi lisân-ı zurefâ

Rûm içinde var iken sencileyin bir gevher
Kulzum-ı dehre talanun ola başı eşfâ

Kûh-ı kâf içre şikâr itmek için Ankâ'yı
Âşiyânundan iki şâhin uçurdun şâhâ

Hazret-i Mîr-i Muhammed o ki Âl-i Osmân
Mesken oldu ana emrûnle şehâ Magnîsa

Çekti sancak yürüdü bindi semedine Selîm
Yine zeyn oldu bugün tabl u 'alemle Konya

Gitdiler himmet ile rif'at ile izzet ile
Cümle ardınca du'â kıldı kibâr-ı fuzalâ

Gam yime nem getürür gözlere ey şâh-ı cihân
Sabr ile âyînenün sil yüzünü eyler cilâ

Böyle yazmış n'iddüm Kâtib-i Kudret-ezelî
Ayrılıp sağlığıla bir nice gün ola cüdâ

Şemsiyâ nazmunı sun şimdi be-gâyet demidür
Umarım pâdişehün şi'r ile kalbi açıla

Ömrünü devletini artura günden güne Hak
Ne işi var ise âsân ide âlemde Hudâ

Şemsî Ahmed Paşa*

* Kanunî Sultan Süleyman'a Yazılan Kasideler, Ali YILMAZ, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1996, s. 296-299.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ**

Ey şairleri seven, faziletli kişilerin sultanı Efendim !
Derya, senin şiirin sayesinde parlak inci ile doludur.

Ey padişahım ! Senin şiirini, Hassan bin Sâbit ve Zahir (meşhur İran Şairleri) bile tarif edemez, anlatamaz.
Şimdi ince duygulu kişilerin dili, onu nasıl övsün?

Osmanlı ülkesinde senin gibi bir mücevher var iken onun başı, dünya denizine dalıp giden için en şifalı ilaç olur.

Ey padişahım! Kaf Dağı'ndaki Ankâ kuşunu avlamak için yuvandan iki şahin uçurdun.

Şehzâde Mehmed, Osmanoğullarındandır. Ey Padişahım!
Senin emrinle Manisa, ona ikamet yeri oldu.

Şehzâde Selim, sancağını çekerek atna bindi ve yürüdü; böylece Konya, bugün yine davul ve sancak ile süslendi.

Onlar senin yardım ve gayretin ile yücelikle, şerefle gittiler.
Fazilet sahibi büyük kişilerin hepsi, arkalarından dua etti.

Ey Cihan padişahı ! Sen üzülme; üzüntü, gözlere nem getirir. Sabr et;
aynanın yüzünü silerek parlat.

Ezeli kudret sahibi olan gerçek yazıcı (Allah) böyle yazmış; ne yapalım ?
Sağlıkla ayrılıp, bir müddet uzak kalsınlar.

Ey Şemsî ! Şiirini şimdi sun, tam zamanıdır. Umarım, şiir ile padişahın
gönlü açılır.

Allah, onun ömrünü, güç ve kuvvetini günden güne arttırsın; dünyada ne
işi varsa kolaylaştırsın.

** Ali YILMAZ, age., s. 296-299.

**KASÎDE BERÂY-İ ŞEHZÂDEGÂN
SULTÂN MEHEMMED VE SULTÂN SELİM HAN**

İki servi revân etti yine gülzâr-ı Osmânî
Sa'âdet gülşeninini her biri verd-i handânî

Yıkılmış gönlü ma'mûr oldu Mağnisa-yi mehcûrun
Karaman tahtının şimdi oturdu yerine cânî

İki şehzâdesine Şâh-ı âlem tahtlar verdi
Ferîdûn Selm ü Tura etti bahş İran u Tûrânî

Biri bürc-i şerefte eksiği yok bedr-i kâmilidir
Birisini asumân-ı devletin hurşid-i rahşanı

Gazâl-i mihrî sayd etmiş biri sehm-i sa'âdetle
Biri şîr-i felekle ceng eder geydikde kaplanı

Sen ol âlî-gühersin Husrevâ kim bezm-i hâsında
Bir ednâ cur'adan add ettiler deryâ-yi Ummânî

Cihân Mısrına bir Yûsuf dilerken ikisin verdin
Bu lutfundan halas etmek umuldu ehl-i zıندانı

Senin devrinde kimse dergehinde etmedi nâle
Meger id-i hûmâyunda sadâ-yi kûs-ı Sultânî

Eger kim bûy-u hulkunden dem ursa nâfe incinme
Bu söz meşhurdur derler yumazlar kan ile kanı

Hayâlî nazımının hattın temâşâ eyle vasfında
Sipâh-ı mûr ile görmek dilersen şekeristânî

Çalındı nevbet-i hakâni çünkim nâmına anun
Ma'ânî mülkünün sultânları dağıttı dîvânî

Güneş gibi sa'âdet tahtının sâhib-külâhı ol
Safâ bezminde her şehzâde olsun bir Cem-i Sâni

Hayâlî*

* Hayâlî Divanı, Hazırlayan: Ali Nihat TARLAN, Ankara 1992, s. 59-61 (Kasidenin tamamı 28 beyit olup, buraya seçilen beyitler alınmıştır.)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

ŞEHZÂDELERDEN SULTAN MEHMED VE SULTAN SELİM HANLAR İÇİN KASİDE

Osmanlı'nın gül bahçesine yine iki servi (Şehzâde) yürüdü.
Ki her biri mutluluk gül bahçesinin sevinçli gülüdür.

Unutulmuş Manisa'nın yıkılmış gönlü bayındır oldu.
Karaman (Konya) tahtının sevgilisi de şimdi yerine oturdu.

(Meşhur) İran hükümdarı Feridun'un, ülkesini oğulları
Selm ve Tur'a İran (Arap) ve Turan toprakları olarak bahşettiği (paylaştığı)
gibi, Cihan padişahı iki şehzâdesine tahtlar (sancaklar) verdi.

Birinin şeref burcunda eksiği yok, dolunay gibi dolgun ve mükemmeldir.
Diğeri devlet göğünün parlak güneşidir.

Biri sevgi ve dostluk gazâlını (geyiğini) mutluluk korkusuyla avlamış,
Diğeri kaplan gibi giyinip gök yüzünün arslanı ile savaşır.

Padişahım sen bir yüce incisin ki kutlu meclisinde,
değersiz bir yudumdan engin denizlerin (doğduğu) görülür.

Dünya ülkesine bir Yusuf (Peygamber) beklenirken (istenirken) sen ikisini
ihسان ettin.
Bu lûtfundan mahpusların kurtulmaları umuldu.

Senin devrinde kimse hanesinde inleyip sızlamadı;
Yüce eşiğinde saltanatın kös (davul) sesleri duyuldu.

Birileri tabiatından söz etseler de kokusundan incinme
Bu söz meşhurdur; kan, kan ile yıkanmaz derler.
Şekeristanı (güzellikleri) karınca ordusu ile (nazmda)
görmek istersen, Hayâlî'nin şiirini seyret (bu yeterlidir).

Mânâlar mülkünün sultanları divanı dağıttı; çünkü
onun (padişahın) adına mehter nevbet vurdu (çaldı).

Güneş gibi mutluluk tahtının kavuk sahibi ol; Eğlence
sofrasında her şehzâde birer ikinci Cem (Ünlü efsanevi
İran hükümdarı) olsunlar. (İslâm edebiyatında Cem'in adı
zevk ve eğlence sembolü olarak efsaneleşmiştir.)

GAZEL*

İki mülke şehenşeh saldı iki yavru şehbâzı
Ki varup Kebk-i maksûd ile her biri kıla bâzı

Kurup başka başına her biri çetr-i hümâyunu
Önine devlet ile dikdi tûğ-ı nusret-âgâzı

Felek gördü ki kul yazılır ol iki cüvân – bahta
Tonatdı encüm ile hayli ceyş-i' arbede – sâzı

Dirîgâ dutmadın hatt-ı mu'anber yâsemen şeklin
Kocaldur her cüvân-bahtı ârus-ı devletün nâzı

Eğer olmazsa dem-sâzı bu bezm-i devletün' Aşkî
Göreyin odlara yansun elinde zührenün sazı

Aşkî**

* Şehzâde Mehmed'in Manisa'ya, Şehzâde Selim'in Karaman'a (Konya'ya) sancağa çıkmaları münasebetiyle kaleme alınan gazeldir.

** Aşkî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti Ve Divânı, İskender PALA, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul 1983, s.478.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Padişah (Sultan Süleyman), her biri ayrı hünerle keklik avlasınlar (yeteneklerini sergilesinler; sancaklarını idare etsinler) diye iki yavru akdoğanı (Şehzâde Mehmed ile Şehzâde Selim'i) iki sancak merkezine (Mehmed'i Manisa'ya, Selim'i Konya'ya) gönderdi.

(Şehzâdelerin) her biri hükümdarlık çadırını (otağını) kurup, bu otağın önüne Allah'ın yardımıyla tuğlarını diktiler (Sancaklarına gidip görev başı yaptılar).

Gökyüzü o iki talihliye (şehzâdelere) kulların (severek) katıldığını gördüğü için (onları) yıldızlarıyla, hayli ses getiren binlerce askerle donattı (Şehzâdelerin emirlerine güçlü askeri kuvvetler verildi).

Amber kokulu bu yazıyı (Padişah fermanını) yasemin gibi hoşlukla kabul etmezsen, eyvahlar olsun (bil ki) Devlet gelininin nazı her talihliyi (bile) ihtiyarlatır (Padişah fermanına mutlak itaat etmek gerekir; aksi halde bunun sonu fenadır).

Aşkî, Devletin sohbet meclisinde içten bir dostun (sırdaşın) olmazsa, Çoban (Sabah) yıldızının sazının elinde yandığını (parlamadığını) göreyim (Her şeyimi paylaşacağın içten bir dostun yoksa, söyle Aşkî, en yüce Mecliste bulunsan bile bu neye yarar?).

GAZEL*

Ne gam şehzâdeler ayrılrsa kurb-ı şâh-ı devrândan
Bulurlar kadr gevherler cüdâ olmağ ile kândan

Meh-i tâbân şeh-i encüm olup ser-menzilin gözler
Kemâl ile Ziyâ kesb eyledükçe mihr-i rahşândan

El üzre tutulup baş üzre yir bulmaz gül-i sûrî
Cihânda kılmasa kat'-ı ta'alluk bu gülistândan

Eyâ dil künc-i hasretde kim anar hüzn-i Ya'kûb'ı
Ne gam sultân-ı Mısır olan azîze pîr-i Ken'an'dan

Cihânı kılmağa rûşen Ziyâ-yı' addür' Aşkî
Salınmış mülk-i aydına bu gün şem-i şebistândan

Aşkî**

* Şehzâde Mehmed'in Manisâ'ya, Şehzâde Selim'in Karaman'a (Konya'ya) sancağa çıkmaları münasebetiyle kaleme alınan gazeldir.

** Aşkî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti Ve Divânı, İskender PALA, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 1983, s.343.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Şehzâdeler devrin şahının (Sultan Süleyman'ın) yakınından ayrılışlar ne gam (buna üzülmünür mü), özden (saraydan) ayrılışlar da (yine) değerli mücevherler bulurlar. (Şehzâdeler saraydan, babalarının yanından ayrılışlar bile gittikleri sancaklarda kendilerini kanıtlayarak, birer değer olarak faaliyet göstereceklerdir.)

Parıldayan ay (Şehzâdeler), parlaklık güneşinden olgunlaşarak ışıık (örnek) aldıkça, yıldızların şahı (sultanı) olup asıl konaklanacak yeri gözler. (Şehzâdeler, kendilerinin varlık nedeni ve dayandıkları güç merkezi olan padişahın makamını gözlerler; onun talimatından şaşmaz ve bir gün o makama ulaşmayı arzularlar.)

Dünya, bu gül bahçesinden ilişkiyi (irtibatı) kesen sebepler doğurmasa, gül, görünüşte (gerçekte) el üstünde tutulup baş üzerinde kabul görür. (Ayrılık dünyanın doğasında vardır; şehzâdeler de babalarının yanından – gül bahçesinden – ayrılmak durumundadır.)

Ey gönül, hasret köşesinde Yakup'un (İbrahim Peygamberin torunu, İshak Peygamberin oğlu olan peygamber. Oğlu Yusuf'un, kardeşleri tarafından bir kuyuya atılması nedeniyle yıllarca duyduğu üzüntü nedeniyle kör olmuş, sonra Allah'ın izniyle gözleri açılmıştır.) hüznünü kim hatırlar? Mısır Sultanı olan değerli kişi, Kenan ülkesinin (Hz. Yakup'un yaşadığı Filistin) o yaşlı ihtiyarının (Hz. Yakup'un) duyduğu üzüntüyü duyar mı? (Ayrılık acısını ancak çeken bilir; Sultan Süleyman'ın iki Şehzâdesinin Saraydan ayrılıp sancaklarına gitmelerinin üzüntüsünü ancak Padişah hissedebilir.)

(Ey) Aşkî, Harem'in mumundan (saraydan) bu gün aydınlık topraklara (şehzâdelerin gönderildiği iki sancağa – Manisa ve Konya'ya -) yayılan ışıık, dünyayı aydınlatacak (olan) adaletin ışığıdır. (Sultan Süleyman'ın adaleti, iki sancağa gönderdiği evlatları vasıtasıyla o topraklarda da hüküm sürecektir.)

MURABBA

I

Ní'met-i lutfuyla mâlâ - mâl olup rüy-ı zemîn
 Gül gibi cûdunla güldi nice bin kalb-i hazîn
 H'ân-ı ihsanunla toldı kâse-i çerh-i berîn
 Bârek-Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

II

Hem toyurdun halkı hem lutfunla in'âm eyledün
 Bezl-i mâl edüp 'adûnun kaddini lâm eyledün
 Râstî şân-ı şerîfüne düşer nâm eyledün
 Bârek- Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

III

Çün dem-i nakd-i Süleyman-ı zamandur tal'atun
 Gevher-i deryâ-yı 'izzetsün bilindi kıymetün
 Hamdü-li'lleh yücedür kadrün misâli himmetün
 Bârek- Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

IV

Sâyebânlar kim kuruldı âsitân-ı devlete
 Cümleten âlâ vü ednâ geldi ol cem'iyete
 Ser-be-ser bâý u gedâ müstağrak oldu ní'mete
 Bârek- Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

V

Bende vü âzâdeye şol denlü çekdün ní'meti
 Eyleyüp bî-had atâ virdün ser-â-ser hil'ati
 Görmedi işitmedi bir kimse bunca himmeti
 Bârek - Allah lutf u cûd ise hezâran âferin

VI

Bunca malı rûy-ı düşmen gibi pâmâl eyledün
Şeh-per-i cûdı hüma-yı himmeti bâl eyledün
Tazelikte eski begler adın ibtâl eyledün
Bârek – Allah lutf u cûd ise hezâran âferin

VII

Senden öğrensün kamu begler sehâ erkânını
Varıcak böyle ziyâfet eylesün mihmânını
Görmedi kimse tapun gibi mürrüvvet kânını
Bârek – Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

VIII

'Âlem içre ad ile Sultan Mehemmed Hân'sın
Saltanat gülzârı içre bir gül-i handânsın
Hak bu kim Mısr-ı sehâdan Yûsuf-ı Ken'an'sın
Bârek- Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

IX

Âsitânunda şehâ a'lâ vü ednâ oldu şâd
Umaram kim olmaya ' Aşkî kulun da nâ-murâd
Hak Ta'âla devlet ile ' ömrüne kılsun ziyâd
Bârek- Allah lutf u cûd ise hezârân âferin

Aşki *

* Aşki, Hayatı, Edebi Şahsiyeti Ve Divânı, İskender PALA, Doktora Tezi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 1983, s.67-68

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

I

Yeryüzü nimet ve iyiliklerinle ağzına kadar doldu
 Gül gibi cömertliğine nice hüznü kalpler güldü
 Hanlara yarışır ihsanla yüce gökyüzü kâsesi doldu
 Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

II

Halkı hem doyurdun hem iyiliğinle nimetlendirdin
 Bol bol verip düşmanın boynunu "L" gibi yaptın (eğdin)
 Doğruluğu şan ve şerifine nâm edindin
 Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

III

Çünkü aydınlık yüzünün güzelliği Sultan Süleyman devrinin nefesidir
 Deniz gibi üstünlük ve yücelik cevherisin (bu nedenle) kıymetin biliniyor
 Allah'a şükür kü yaptığın yardımlar değer gibi uludur
 Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

IV

Ne zaman ki devletin(sancağının) kapısının eşğine çadırlar kuruldu
 (vazifeye başladın)
 Makam sahipleri ile sıradan herkes buraya geldi
 Zengin ve fakir herkes sunulan nimetlere doydu
 Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

V

Kullara ve hür olanlara bunca nimeti sundun
 Sınırsız ihsanlarda bulundun, süslü (kıymetli) kaftanlar verdin
 Hiç kimse bu derece bağışlamayı görüp işitmedi
 Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

VI

Bunca malını düşmanın yüzü gibi ezip çiğnedin (sarfettin)
Hüma kuşunun en uzun tüyünü bağış ve cömertliğe kanat yaptın (En
kıymetli şeylerini bile bağışlamaktan kaçınmadın)
Gençliğine eski beylerin adını anılmaz kıldın
Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

VII

Bütün Beyler cömertliği senden öğrensün
Misafirlerini senin yaptığın biçimde ağırlasınlar
Hiç kimse, senin gibi ana baba için mutluluk kaynağı olan bir kişiyi
görmedi (iştirip duymadı)
Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

VIII

Dünyada nâmınla Sultan (Şehzâde) Mehmed Han'sın
Saltanat gübahçesi içinde mutlu bir gülsün
Allah biliyor, Mısır'da Ken'an ülkesinin Yusuf'usun (Osmanlı Deveti'nin,
Filistin'den Mısır'a gelip burada güzellik ve cömertliğiyle tanınan Yusuf
Peygamber gibi tanınan kişisin)
Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

IX

Şahım, kapının eşliğinde seçkin kişilerle sıradan insanlar sevinç ve
mutluluk buldular
Umarım ki Aşki kulun da arzusuna kavuşamayanlardan olmaz
Yüce Allah mutlulukla ömrünü arttırsın (ömrün uzun olsun)
Hayırlı ve bereketli olsun; bu iyilik ve cömertliğe binlerce aferin

MURABBA*

I

Sa' âdetle çıkıp şehzâde çün kim kurdı otağı
Tonatdı haymeler yer yer san ak güllerle yaylağı
Olur dil mürğına cennet bu var iken ayak bağı
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

II

Kılır şâm u seher yeryer figân mürğ-i hoş – elhânı
Olupdur taze güllerle müzeyyen her gülistânı
Kılır âb u hevâsından gönüller kesb-i rûhânî
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

III

Vakar ehli gibi temkîni gâlip yüce – himmetdür
Anunçün yılda bir hâki ziyâret – gah- ı milletdür
Komaz dâmânın elden yârun ol kim ehli-i hikmetdür
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

IV

Revan olup akan sularla âb-ı rûy – ı dünyâdur
Hevâ bimârına güya dem-i nefh-i Mesihâdur
Felekde her zaman bir şâh-ı 'âlî – şâna me' vâdur
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

V

O küh – ı ' işret – âbâda çıkanun gönli görmez gam
Geçinür gice vü gündüz safâ vü zevk ile âdem
Tef ü tab- ı harâretten cehennem olıcak âlem
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

VI

Revânın şâd eden halkun revân olan zülâlidür
'Abir – efşan olup her dem esen bâd – ı şimâlîdür
Koyup bu mürğ – zârı zâhidün uçmak hayâlidür
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

VII

O yerde ' Aşkiyâ kalmaz gönül mir' âtının pası
Hicâz u İsfahan seyrin kılır mürğ – i hoş – âvâsı
Husûsâ zıll – I Yezdân'un salupdur sâye Tûbâsı
Dilâ Firdevs-i a'lâdur temâşâ eyle Boztağ'ı

Aşki**

* Şehzade Mehmed'in Manisa Sancakbeyi iken Bozdağ Yaylasına yazı geçirmek üzere (yazlamağa) çıkması münasebetiyle yazılan şiirdir.

** Aşki, Hayati, Edebi Şahsiyeti Ve Divânı, İskender PALA, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 1983, S. 66 - 67

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

I

Şehzâde (Mehmed) mutlulukla çıkıp otağını kurdu
Sanki beyaz güllerle kaplı gibi yaylayı çadırlarla donattı
Burası (Bozdağ Yaylası) varken gönül kuşuna cennet ayak bağı olur
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

II

Akşam ve sabah hoş kuş seslerinin nağmeleri yankılanır
Her gül bahçesi taze güllerle süslenmiştir
Havası ve suyunun güzelliğinden gönüller ruhani varlık halini alır
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

III

Ağırbaşlılar gibi ölçülü, üstün, yüce bir lütuftur
Bu nedenle toprağı yılda bir milletin ziyaret yeridir
Kim sevdiğinin eteğini elden bırakmazsa hikmet ehlidir (gizli, ilahi sırlara
vakıf olandır)
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

IV

Akıp giden sularıyla (sanki) dünyanın yüzü suyudur
Nefsin hastalığına sanki Hz. İsa'nın üflediği nefestir
Gökyüzünde daima bir şânı ve şerefi yüksek olan kişiye (Şehzâde
Mehmed'e) makamdır (yurttur)
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

V

O mamur (Şen), safa bulunan (dinlenen, eğlenilen) dağa çıkanın gönlü
gam görmez
İnsan (Orada-Bozdağ'da-) gece ve gündüz zevk ve safa ile vakit geçirir
Sıcak ve ısının kuvvetinden dünya cehennem gibi olur
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

VI

Lâyıkları sevindiren, halkın tatlı tatlı akıp giden güzel suyudur
Her zaman esen, mis gibi güzel kokan kuzey rüzgarıdır
Zahidin (dindarın) bu kuş bahçesini bırakıp cennete gitmek hayalidir
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

VII

Aşkî, o yerde (Bozdağ'da) gönül aynasının pası kalmaz (üzüntüler
unutulur)
Güzel kuş sesleri burayı sanki Hicaz ve Isfahan gibi hissettirir
Bilhassa burası Padişahın Tuba ağacının gölgesiyle kaplanmıştır (Allahın
yeryüzündeki gölgesi olan Sultan Süleyman'ın gücü ve ihtişamı burada
da kendini göstermektedir)
Ey gönül, pek güzeldir, seyret Bozdağ'ı (Bozdağ Yaylasını).

NAZM

Fezâyıl bahrının dürr-i yetîmi
Kerem ikliminin şâh-ı kerîmi

Mürüvvet mülkünün sultânı idi
Sehâvet tahtının hakânı idi

Cihan-ârâ idi fikr ü savâbı
Gıdayı cân ve ruh idi cevâbı

Gârk-ı nûr ola Cennetler içre
Enis-i hûr ola rahmetler içre

Celal-zâde Mustafa*

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Erdemler (faziletler) denizinin biricik incisi
Soyluluk ve cömertlik ülkesinin ulu şâhı

Babasının, mürvetini germeyi dilediği gözde evladı idi
Cömertlik hasletinin seçkin örneği idi

Düşüncesi (fikirleri) ve doğruluğu dünyaya neşe verirdi
Cevapları (sohbeti) insana haz katar ve etkilerdi

Cennetlerde nurlarla donansın
Yüce Allah'ın rahmetiyle (esirgemesiyle) huriler ona
(Şehzâde Mehmed'e) dost olsun.

* Tabakatü'l Memâlik, Celal-zâde Mustafa, 375/a-b, Aktaran: Ahmet ŞİMŞİRGİL, Kayı IV: Ufukların Padişahı Kanuni, İstanbul, 2011, s. 169.

ŞEHZÂDE MEHEMMED İÇİN MERSİYE

I

Fürkat zamânı gibi irişdi dem-i hazan
Âşık yüzi gibi yine zerd oldı bôstan

Soydı çıkardı câmelerini ecel gibi
Eşcâr-ı bâğa fasl-ı hazan eyledi ziyan

İrgürdi bu sovk haberi var ise sabâ
Zerd ü nizâr olup bozulu düşdi bôstan

Yırtıp yüzini agladı mâh-ı felek-zede
Meşgûl oldı mâtem-i Sultan Mehemmede

II

Âlem fezâsı âdeme ayn-ı kazâ imiş
Ölüm didükleri ne görünmez belâ imiş

Bir gün olur ki menzilini burc-î hâk ider
Dimez buna yüzi gün ana alnı ay imiş

Dünyâyâ her gelen giden aglar bi-aynihî
Dünyâ sarâyı âdeme mâtem- serâ imiş

Yum dîde-i vücûdı bekâ bilme âlemi
Cellâd-ı çarh ile dirilür sanma âdemi

VII

Yâ Rab enîs ü hem-demi gilmân u hûr ola
Kabri behiş ü yatduğı yer cümle nûr ola

Leyl ü nehâr anber ü kâfûr u can-fezâ
Kabrindeki melekler elinde bahûr ola

Ervâh-ı evliyâ ile ol şehzâdenün
Ser-halveti serîr-i sarây-ı sürûr ola

Cennetde ana menzil-i Mahmûd ola makâm
Rûh-ı mübârekine tahiyât ile selâm

(Taşlıcalı) Yahya*

* Acıyı Bal Eylemek: Türk Edebiyatında Mersiye, Mustafa İSEN, Ankara 1994, s.270-273.
(Mersiye'nin tamamı 64 beyit olup, buraya seçilen beyitler alınmıştır.)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

I

Ayrılık zamanı gibi hazan (güz) vakti geldi; aşğın yüzünün solması gibi bostan bozuldu.

Ecel gibi elbiselerini soyup çıkardı; bahçenin ağaçlarını hazan mahfetti.

Tanyeli (sabâ rüzgârı) bu soğuk haberi yetiştirdi; bostanın sararıp zayıfladığı ve bozulduğu anlaşıldı.

Yırtıp yüzünü ağladı feleğin kahrına uğramış güzel genç; Sultan Mehmed'in matemiyile meşgul oldu.

II

Dünya âlemi insana sonu belli bir mekân imiş; ölüm dedikleri ne görünmez belâ imiş.

Bir gün olur ki varacağın yeri toprak eder (ve) demez ki bunun yüzü gün gibi, onun alını ay parçası imiş.

Dünyaya her gelenin ağladığı gibi giden de ağlar; dünya sarayı (ömür) insana matem evi imiş.

Vücut gözünü yum, dünyayı sakın sonsuz zannetme;
Feleğin celladı (ecel) ile insanı dirilir sanma.

VII

Allah'ım (onun- Şehzâde Mehmed'in), arkadaşı cennetdeki gılmanlar (hizmet gören erkekler) ve hurlar (cennetlik olanlara vadedilmiş güzel kızlar) ola; kabri cennet ve yattığı yer baştan başa nur ola.

Gece ve gündüz (kabri) anber ve kâfûr gibi taze hayat verici kokularla donansın; kabrindeki meleklerin elinde buhur saçan (yayan) şeyler ola.

Evliyaların ruhları ile o Şehzâdenin istirahatgâhı ve yattığı yer sevinç dolu ola.

Cennette onun makamı Mahmud'un yeri (Cömertliği ve şairleri korumasıyla tanınan, 970-1031 yılları arasında yaşayan Gazneliler Devleti'nin ünlü hükümdârı) ola; mübarek ruhuna hayır dualar ile selâm (olsun).

MERSİYE BERÂ-Y-I SULTAN MEHEMMED HAN

I

Ey murâdum aksine dönmekde bi-pervâ felek
Lûtfuna kahr eylemekle şöhre-i dünyâ felek

Mâtemin tut ol sa'âdet tahtının sultânının
Egnüne gey dûd-ı âhımdan siyeh hârâ felek

Mâh-ı nevden hazret-i Şehzâde-i Cem-haşmetün
Gerçi çekdün devleti ahkâmına tugra felek

Bende vü şâh olmadı âzâd elünden â felek
Dâd elünden â felek feryâd elünden â felek

III

Boynunu uzatmasun sahrâlarun süglünleri
Ol hümâ uçdı kime eyler ki bunlar nâzlar

Karşu vardı yalınız ceş-i kazâya ol melek
Hâzır iken yoluna can virmege ser-bâzlar

Matem itsün taht-ı Magnisadaki yaylaklar
Ol sa'âdet gülşeni hâk-i lahidde yazlar

Bende vü şâh olmadı âzâd elünden â felek
Dâd elünden â felek feryâd elünden â felek

V

Tâ ki kıldun ol sa'âdet gencinin yerin türâb
Gönlümün ma'mûresin yıkdun harâb etdün harâb

Türbe-i pâkin imâret kılmaga Şehzâdenün
Sîm ü zerden iki hışt olsun meh ile âfitâb

Bezm-i âlemde fenâ câmın mukarrerdir içer
Ger gedâ-yi sifle-perver ger emîr-i kâmiyâb

Bende vü şâh olmadı âzâd elünden â felek
Dâd elünden â felek feryâd elünden â felek

Hayâlî*

* Acıy Bal Eylemek: Türk Edebiyatında Mersiye, Mustafa İSEN, Ankara 1994, s. 274-276.
(Mersiye'nin tamamı 40 beyit olup, buraya seçilen beyitler alınmıştır.)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

SULTAN MEHMED HAN İÇİN MERSİYE

I

Ey isteğimin dışında dönmekte olan pervasız felek; hoşluğuna, iyiliğine zorluk ve kötülük yapmasıyla dünyada tanınmış felek.

O mutluluk tahtının sultanının (Sultan Süleyman'ın) matemini tut; üzerine ahımın dumanından siyah (kara) taşlar giy ey felek.

O yeni ay gibi, hükümdar heybetli şehzâdenin (Şehzâde Mehmed'in) devlet ahkâmına tuğranı çekdin (onun ömrüne son verdin) felek.

Kullar ve şahlar elinden kurtulamadı a felek; Sızlanma ve feryâd hep senin elinden (yüzünden) a felek.

III

Ovaların sülünleri boyunlarını uzatmasın; o hü mâ (devlet kuşu -Şehzâde Mehmed-) uçup gitmiş (vefat etmiş); sülünler kime naz yapıyor?

Yoluna can vermeye birçok korkusuz cengâverler dururken, o melek (Şehzâde Mehmed) Allah'ın takdirine boyun eğdi.

Manisa tahtının (sancağının-şehrinin) yaylakları (yaylaları) Matem etsin; o mutluluk gülbahçesi (Şehzâde Mehmed) artık kara Toprakta yazlayacak (yatacak) .

Kullar ve şahlar elinden kurtulamadı a felek; sızlanma ve feryâd Hep senin elinden (yüzünden) a felek.

V

O mutluluk kaynağı gencin yerini toprak eyledin; gönlümün bayındır yerini yıkıp harap ettin.

Şehzâdenin (Mehmed'in) temiz kabrini imar etmek için, ay ve güneş gümüş ve altından iki tuğla olsunlar.

Bu dünya meclisinde ölüm kadehinin içilmesi şüphesizdir (kararlaştırılmıştır); ister yoksul, alçak kimseleri koruyan, ister talihli yönetici olsun, bundan azâde değildir.

Kullar ve şahlar elinden kurtulamadı a felek; sızlanma ve feryâd hep senin elinden (yüzünden) a felek.

MERSİYE BERÂ-Y-I ŞEHZÂDE MEHEMMED

I

Kanı ol burc-ı saltanat mâhı
Â'ni şâh-ı cihan Mehemmed Han

Taht iken eyleyüp yirin tahta
Vardı tahte't – türâbı itdi mekan

Ol hümâ uçdı âşiyânından
Eyleyüp terk âşiyân-ı cihan

III

Yâ İlâhî bu ne musîbetdür
Ne belâdur aceb ne hâletdür

Dahi açılmadın o gonca-i ter
Gül gibi soldı hey ne âfetdür

Sad- hezâran dirîg u hasret ü vâh
Gitdi ol şeh zamân-ı mihnetdür

Gice gündüz demidür aglayalum
Bagrumuz nâr-ı gamla daglayalum

VII

Ana yâ Rab cinan turag olsun
Meskeni gülistân u bâg olsun

Arsa-i tâbnâk-ı mahşerde
Sâye-i arş ana otag olsun

Yirde yatdukça ol vücûd-ı Şerif
Pâdişâh-ı zamâne sag olsun

Fazliyâ sıdk ile diyen âmîn
Dileyüm bu belâdan ola emîn

(Kara) Fazlî*

* Acıyı Bal Eylemek: Türk Edebiyatında Mersiye, Mustafa İSEN, Ankara 1994, s. 279-282.
(Mersiyenin tamamı 68 beyit olup, buraya seçilen beyitler alınmıştır.)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

ŞEHZÂDE MEHMED HAKKINDA MERSİYE

I

Nerede o saltanat burcunun ayı; yâni cihan şahı
Mehmed Han ?

Yeri (geleceği) taht iken tahtaya (tabuta) kondu.
Vardı toprak altına, burası kendisine mekân oldu.

O Devlet kuşu (Şehzâde Mehmed) dünya yurdunu
terkederek, yuvasından uçup gitti.

III

Allah'ım bu ne felâkettir; ne belâdır, acaba nasıl bir takdirdir?

O taze tomurcuk (gonca) daha açılmadan gül gibi
soldu, hey ! (bu) ne kırandır ?

Yüz binlerce eyvahlar, hasretler ve yazıklar (olsun)
Gitti o şah, şimdi artık sıkıntı ve eziyet zamanıdır.

Artık vaktidir, gece gündüz ağlayalım; bağrımızı
gam ateşiyle dağlayalım .

VII

Allah'ım ona (Şehzâde Mehmed'e) cennetler durak olsun; meskeni gül
bahçesi ve bağ olsun .

Onun mahşerdeki ışıklı yerinde (mekânında) göklerin gölgesi ona otağ
(çadır) olsun .

Onun mübarek vücudu (naaşı) yerde yattıkça zamanın padişahı (Sultan
Süleyman) sağ olsun .

Fazlî (şairin kendisi) kalp ferahlığı (temizliği) ile âmin desin. Onun
(Fazlî'nin) dileği o dur ki (padişah)bu sıkıntılı durumdan korkusuz
(azade) olsun.

ŞEHZÂDE MEHEMMED İÇİN MERSİYE

I

İşidildi bir haber nâgeh yürekler pâreler
Zehresin çâk eyler insanun cigerler pâreler

Yüregine âlemün bir bî-devâ
Bulmaz Lokman dahi bu derde hergiz çâreler

Çâre yokdır yirde bu derde meger ehl-i sülûk
Lûtf idüp yalvaralar gökde Mesîhe vareler

Tâcını terk eyledi Sultan Şehenşâh-ı zaman
Defterin tayy itdi Hâtem gibi anun da cihan

II

Bu geniş dünyâ senün tutalum ey çâbü-k-süvâr
Girre olma devlete ömr atınun meydânı teng

Eksiz olmaz baldan anun belâsı dâimâ
Bu felek ejdehâdur yagar agzundan şeheng

Sanma İsî gökde seyyâd-ı ecelden kurtulur
Yire düşmez çünkim atduğı anun tîr-i hadeng

Kanı ol İskender-i lûtf u kerem âyinesi
Hazret-i Sultan Süleymanun sürûr-ı sînesi

III

Yane yane kare kare mumlar götürdiler
Karalar geyüp önünce dûd-ı âh-ı âteşin

Taht-ı ömrin yile virdi çün Süleyman diyü dehr
Bagrana taşlar bas iy dil nitekim engüşterîn

Lût bâzârında olmazdı ana hergiz bahâ
Dür-c-i kabre girdi derdâ kim o lü'lü-yi semîn

Âh kim itdi sefer terk itdi taht-ı memleket
Nûr-ı çeşm-i pâdeşeh çâbü-k - süvâr-ı saltanat

Zâtî*

* Acıy Bal Eylemek: Türk Edebiyatında Mersiye, Mustafa İSEN, Ankara 1994, s. 267-269 .
(Mersiyenin tamamı 96 beyit olup, buraya seçilen beyitler alınmıştır.)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ ŞEHZÂDE MEHMED İÇİN MERSİYE

I

Vakitsiz bir haber işitildi ki yürekleri parçalar.
(Haberin yol açtığı) zehir insanın ciğerlerini parçalar.

(Bu habere karşı) kimsenin yüreğine ilaç bulunmaz. Lokman (Kur'an-ı Kerim'de de adı geçen ve hekimliğin piri kabul edilen kişi) dahi bu derde asla çare bulamaz.

Dünyada bu derde çare yoktur; çaresi tarikat ehlinin (Hak yolunu seçenlerin) lûtfedip yalvarması ve bu sesin gökde Hz. İsa'ya varmasıdır (Şehzâde Mehmed'in ruhunun huzur bulması için duadan başka yapacak şey yok anlamında).

(Üzüntüsünden) zamanın hükümdarı (Sultan Süleyman) tâcını terk etti. Dünya (ecel) Hâtem (Şair olduğu da rivayet edilen, cömertliği ile tanınmış Arap ileri geleni) gibi, onun da (Şehzâdenin de) defterini dürdü.

II

Bu geniş dünya varsayalım senin olsun ey iyi at binen! Gururlanma talihine, çünkü ömür atının (yaşamın) meydanı dardır. Tatlılıklarının (hoşluklarının) yanısıra, dünya halinin daima fenalıkları da söz konusudur. Bu dünya öyle bir ejderhadır ki ağzından ateşler (fenalıklar) saçar.

Sanma ki Hz. İsa (dahi) gök yüzünde ecel avcısının elinden kurtulur. Onun (ölümün) attığı ok asla yere düşmez. (Mutlaka attığını vurur.)

Nerede o İskender-i Zülkarneyn gibi güzellik ve soyluluk aynası; Hazreti Sultan Süleyman'ın yüreğinin sevinci ?

III

Siyahlar giyip ah ateşinin (Şehzâde Mehmed'in mateminin) dumanının önü sıra, yana yana (dövüne dövüne) kara kara mumlar götürdüler.

Dünya hali, Hz. Süleyman gibi onun ömür tahtını da rüzgâra verdi. Ey gönül, bağrına taşlar bas (çünkü) o hakikaten mahvoldu.

Güzelliklerin sunulduğu pazarda onun değerine asla paha içilemezdi. O çok kıymetli İnci (Şehzâde Mehmed) sanki mücevher kutusuna girer gibi ne yazık ki mezara girdi.

Padişahın gözünün nuru, saltanatın iyi at binen süvarisi (Şehzâde Mehmed) taht yolunu terk ederek ahiret seferine çıktı.

MERSİYE-İ VEFÂT-I SULTAN MEHEMMED HAN

I

Kılmasun ey çarh senden kimse ümmid-i vefâ
Kim ecel câmin elünden bir içer şâh u gedâ
İrmedi senden murâda gitdi her pîr ü cevan
Görmedi senden hakîkat enbiyâ vü evliyâ
Eyledün mi defn bu zîr-i zemine gencvâr
Kanı ol Şehzâde-i Keyhusrev-i Kışver-Küşâ

Sürmedin sultanlığile ömr-i sermed ey felek
N'eyledün n'itdin kanı Sultan Mehemmed ey felek

IV

Milketinde kulların şâhun ziyâfet eyledi
Kendü tenhâ âlem-i ervâha rihlet eyledi
Gördi hâristân-ı mihnetdür bu gülzâr-ı cihan
Berk u bâr-ı izz ü nâzından ferâgat eyledi
Ol hümâ-sâye kadîmi âşiyânın yâd idüp
Dest-i şehden tut ki bir şehbâz vahşet eyledi
Şâh-ı heft-iklîm sag olsun ecel dirler buna
Nice peygamberleri ogluna hasret eyledi
Saltanat bâgınun olsun ol hümâsı ser-firâz
Hak o servün çün yirin gülzâr-ı cennet eyledi

Eyledün yâ Rab makâmın çünki Firdevs-i Berîn
Meclis-i kudsîde kıl dâ'im celîsin hûr-ı in

V

Haşr olunca rûh-ı pâkine du'âlar eylesün
Ol şehün seyrangâhında biten her bir kiyâh
İnlesün yayladuğı taglar yakalar çâk idüp
Nâle vü feryâd u nahcîr ile tolsun saydgâh
Eyle Aşkî ol şehin şâhun du'â-yı devletin
Sana çünkim farz-ı ayn oldı du'â-yı pâdişâh

Aşkî*

* Aşkî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divânı, İskender PALA, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul 1983, s.95 – 98. (Mersiyenin tamamı Beş Bend – otuz iki beyit – olup, buraya seçilen bend ve beyitler alınmıştır)

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

SULTAN MEHMED HAN'IN VEFATINA MERSİYE

I

Ey felek kimse senden dostluk ümit etmesin,
İster şah ister yoksul herkes ecel kadehinin elinden içer .

Kimse sende arzusunu gerçekleştiremedi; yaşlı, genç herkes dünyayı terketti (öldü) .
Peygamberler ve evliyalar sende doğruyu göremedi .

(Ey felek) bu toprak altına (Şehzâde Mehmed) gibi genci defnettin mi ?
Nerede o Keyhüsrev (ünlü İran hükümdârı) gibi adil, cihangir Şehzade?
(Şehzâde Mehmed)

(Ona) sultanlığıyla daimi (uzun) bir ömür sürdürmedin
Ne yaptın, ne ettin, nerede Sultan Mehmed ey felek ?

IV

Mülkünde (Şehzâde Mehmed'in sancağı Manisa'da) Şehzâdenin
kulları ziyafetteydi .

Kendisi ise sessizce ruhlar alemine (ahirete) göç etti.
(Sultan Süleyman'ın Estergon Seferinde Estergon'un fethi müjdesi
Manisa sancağına gelince, Şehzâde Mehmed'in emriyle şenlik
yapılmış; halk ziyafet ve şenlikle meşgulken, Şehzâde Mehmed
bir kaç gün içinde çiçek hastalığından ölmüştür. Beyitte bu husus
dile getiriliyor.)

Dünya gül bahçesinin (gerçekte) dikenli bir dert yurdu olduğunu gördü
Malından, mülkünden, değerli yükünden ve nazından vazgeçti

O gölgesi, iyilikleri dünyaya yayılan (Şehzâde Mehmed) eski evini
hatırlayıp
Varsay ki şahın (padişahın) elinden bir beyaz doğan vahşilik (yabanilik)
etti.

Yedi iklim padişahı sağ olsun, buna ecel (ölüm) derler
Ki o (ölüm) peygamberleri oğluna hasret bıraktı.

Saltanat bağının o hüması (Devlet kuşu) varsın başını yükseltsin (göğe
uçsun).
O servinin yerini Allah cennet bahçeleri etti.

Yâ Rab onun (Şehzâde Mehmed'in) makamını yüce cennet eyledin.
Kutsal meclisinde (cennetinde) güzel gözlü huriler ona yakın arkadaş
olsunlar.

V

O şahın (Şehzâde Mehmed'in) gezdiği, eğlendiği yerlerde biten her bir ot,
kıyamet vakti onun temiz ruhuna dualar eylesin .

(Onun) yayladığı (yazın yaylaya çıktığı) dağlar inlesin; avlandığı avlaklar
yakalarını yırtıp inleme, feryat ve av ile dolsun .

Aşkî (şairin kendisi), o şahlar şahının (Sultan Süleyman'ın) devletine dua
et; çünkü senin padişaha dua etmen, her müslümanın yerine getirmesi
gereken Allah emrinin (farz-ı ayn) bir icabıdır .

TÂRİH-İ VEFÂT-I SULTÂN MEHEMMED-İ TÂBESERAH

Dirîgâ tutdı ol şâh-ı yegâne
Sefer'azmin kılup bir râh-ı bî-had

Meger firdevse sâye salmağ için
Cihân bağında çekmişdi yüce kad

Cinânda sürmedi sultânlig ile
Çün ol Şehzâde yâ Rab' ömr-i sermed

Cinânda leşker-i gilmâna olsun
Senün emrünle sultân-ı müebbed

Melekler varsın târîh olupdur
Tavâfa türbe-i Sultan Mehemmed 950/1543

Aşkî*

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

SULTAN MEHMED'İN – TOPRAĞI İYİ VE TEMİZ OLSUN – VEFATINA TARİH

Eyvahlar olsun, o eşsiz Şah (Şehzâde Mehmed) sonu olmayan bir yol tutup sefere (ölüm yolculuğuna) niyetlendi

Dünya bağında çok keder çekmişti; meğer cennete gölge salmak içinmiş (cennete gitmek istemiş)

Çünkü ey Allahım, o Şehzâdenin ömrü el vermediği için dünyada sultanlık süremedi

(Allahım) senin emrinle (o) cennetlerde gilman askerlerine (cennetteki erkek hizmetkârlara) ebedi sultan olsun

Melekler varsın Sultan Mehmed'in türbesini (Kâbe gibi) tavaf etsin; bu beyit te ona (onun vefatına) tarih olsun. (950/1543)

* Aşkî, Hayatı, Edebi Şahsiyeti ve Divânı, İskender PALA, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul 1983, s.444.

NAZM

Dikilmiş sanmanuz mermer direklerdir harîminde
Temâşa etmeye durmuş nice serv ü semen sîmâ

Zihi 'âli binâ-yı cennet-âsâ
Havası canfezâ âbı musaffâ

Olub makbûl-i 'âlem câmi-i hûb
Huzûr-ı şehde düşdü mergûb

Salub bünyâd kıldım dikkat-i tam
İdüb itmâmına bin sa'y ü ikdâm

Çalışdım fazl-ı hakla niçe günler
Tamâmı oldı hayr ile müyesser

Bana ol şah istihsanlar itdi
Niçe ummaduğım ihsanlar itdi

Mimar Sinan*

* Tezkiretü'l – Bünyan, Sâî Mustafa Çelebi, Bir Osmanlı Mucizesi: Mimar Sinan, Suphi SAATÇI, İstanbul 2005, s. 112-113.

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ*

(ŞEHZADE CAMİİNİN İNŞAASI İÇİN ŞİİR)

Sanmayın ki mermer sütundur caminin içine dikilenler
Bunlar temâşâ için ayakta duran yasemin yüzlü serviler

Havası cana can katan ve suyu berrak olan
Cennete benzer bu yüce bina ne güzel

Şah katında büyük rağbet gören
Âlemin makbulü olan bu cami ne güzel

Yapımını büyük özenle sürdürdüm
Tamamlanması için sürekli didindim

Nice günler çalıştım Allah'ın fazlıyla
Tamamlanması kolaylaştı hayırla

Şah bana çok iltifat gösterdi
Nice ummadığım armağanlar verdi

** Suphi SAATÇİ, age., s. 43-44.

NAZM*

Ne câmi' cennetü'l-me'vâya benzer
Ki her câmı safâda aya benzer

Kapusından giren mesrûr olurlar
Kamu başdan başa pür-nûr olurlar

Cemâlünden gelür câna safâlar
Meserretler iderler merhabâlar

Tolar kalbe safâ vü zevk vü Şâdî
Bulur gamkîn olan gamdan küşâdî

Muhakkak beyt-i Hakkdur beyt-i ma'mûr
Mu'ammer ola yâ Râbb tâ dem-i sûr

Celalzâde Mustafa**

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Ne (güzel bir) cami ki cennet makamına benzer
Ki her (bir) camı sofada aya benzer

Kapısından girenler sevinç duyarlar
Hepsi baştan başa çok nurlu (aydınlık) olurlar

(Camiin) güzelliğinden insana hoşluk (mutluluk) gelir
Sevinç dolu olarak "merhabalar" derler

Kalbe safa, zevk ve gönül ferahlığı dolar
Kederli olan (burayı görünce) kederinden arınır

Muhakkak Allah'ın meskenidir (evidir), bayındır binadır
Yâ Râb (bu cami) tâ İsrâfil'in kıyamet için Sûr'a üfleyeceği
zamana dek uzun ömürlü olsun (ayakta kalsın)

* Celalzâde Mustafa'nın Şehzâde Camii için söylediği şiirdir (Tabakât'ül - Memâlik ve Derecât'ül - Mesâlik)

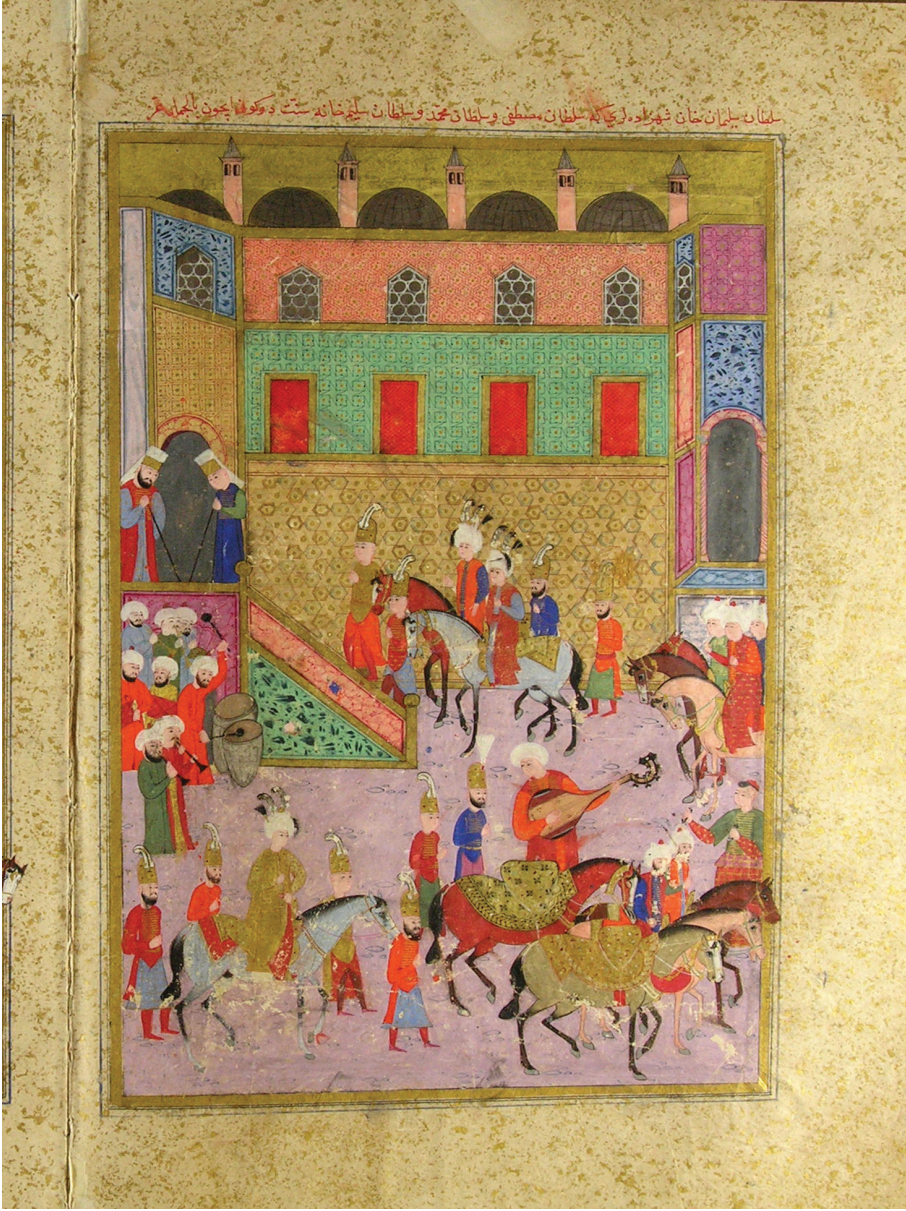
** Aktaran: Sinan Çağrı, Osmanlı İmparatorluğunda Mimarı Kültür, Gülru NECİPOĞLU, İstanbul 2013, 271.

ŞEHZÂDE MEHMED VE
ŞEHZÂDE KÜLLİYESİ'YLE İLGİLİ
MİNYATÜR, GRAVÜR
VE FOTOĞRAFLAR

Sultan Süleyman Üç Şehzâdesinin Sünnet Düğünü Münasebetiyle
Topkapı Sarayı'ndan Alayla At Meydanı'na Şenlik Alanına Geliyor
(1530), Hünernâme, Cilt:II, TSM, H.1524, s.107-1

Şehzâdeler Mustafa, Mehmed ile Selim'in Sünnet Alayıyla Birlikte Şenlik Alanına (İbrahim Paşa Sarayı'na) Gelişleri (1530), Hünername, Cilt:II, TSM, H.1524, s.107-2.

Sultan Süleyman ve Üç Şehzâdesi At Meydanı İbrahim Paşa Sarayı'nın
Balkonundan Şenlik Alanındaki Hünerbâzların Gösterisini İzlerken
(1530), Hünernâme, Cilt: II, TSM, H.1524, s.120-1.

Sultan Süleyman ve Üç Şehzâde At Meydanı İbrahim Paşa Sarayı'nın Balkonundan Çanak Yağması ve Hünerbâzların Gösterisini İzlerken (1530), Hünernâme, Cilt: II, TSM, H.1524, s.123-1.

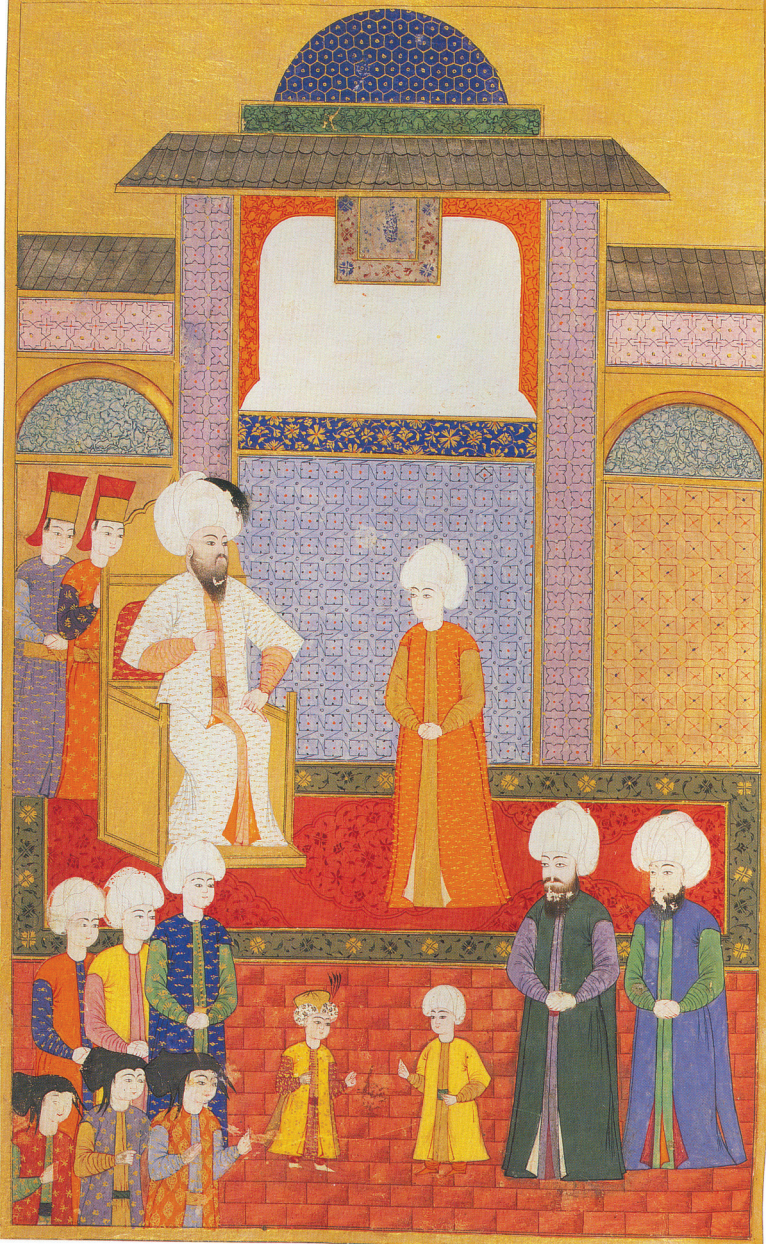
Sultan Süleyman Eyüp'te Kurulan Otağında
Üç Şehzadesiyle At Yarışlarını İzlerken (1530),
Hünernâme, Cilt:II, TSM, H.1524, s.129-1 ve 129-2.

Sultan Süleyman Eyüp'te Kurulan Otağında
Üç Şehzadesiyle At Yarışlarını İzlerken (1530),
Hünernâme, Cilt:II, TSM, H.1524, s.129-1 ve 129-2.

Kanuni Sultan Süleyman ve Şehzâdesi (Şehzâde Mehmed), Şemâilnâme-i
Âl-i Osman, Talikizâde, 1590 Civarı, TSM, A.3592, y.79a
(Kaynak: Osmanlı Resim Sanatı, Serpil Bağcı - Filiz Çağman, Günsel
Renda - Zeren Tanındı, İstanbul 2006, s.179.)

Kanuni Sultan Süleyman'ın Şehzâde Mehmed'le Sohbeti, Şemâinâme-i
Âl-i Osman, Talikizâde, TSMK, A3592, y.80a.
(Kaynak: Osmanlı Sarayının Çocukları, Hülya Tezcan, İstanbul 2008 s.28.)

Pulya Seferi (1537) Dönüşü Yenice'de Sultan Süleyman,
oğulları Şehzâde Mehmed ve Şehzâde Selim'le Avlanıyor.
(Ön planda kılıçlarıyla bir yaban domuzu avlayan iki atlı şehzâdelerdir),
TSM, H.1517, s.393a.
(Kaynak: Süleymannâme, Esin ATIL, Washington 1986, s.175.)

Budin Seferi (1541) Sırasında Varadin Yakınlarında Sultan Süleyman Otağında Macaristan Kraliçesi Isabelle ve Kucağında oğlu Janos Zigismund'u (Stephan) Kabul Ediyor. (Çadırın hemen önünde solda sarı ve lacivert kaftanlarıyla Şehzâde Mehmed ve Selim ayakta duruyor.)

TSM, H.1517, s.441a.

(Kaynak: Süleymannâme, Esin Atıl, Washington 1986, s.187.)

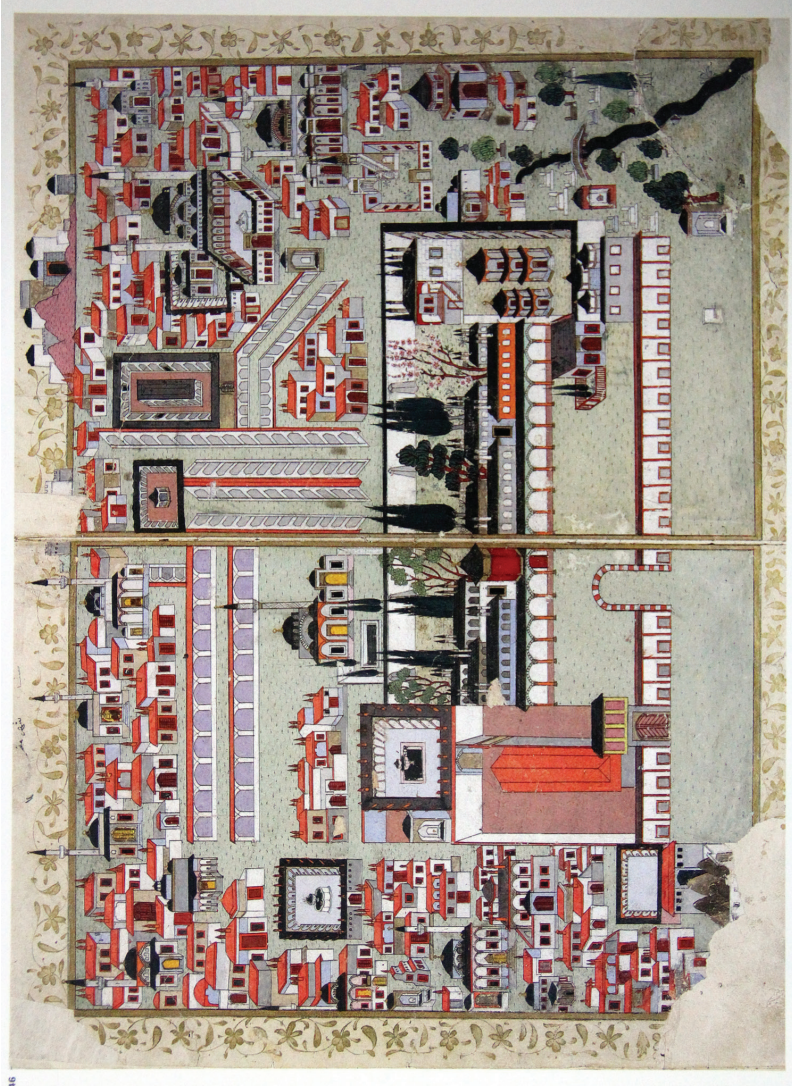
Budin Seferi'nde (1541) Sultan Süleyman, yanında Şehzâdeleri Mehmed ve Selim Olduğu Halde Avlanırken, Attığı Tek Ok ile Üç Yaban Domuzu (Canavarı) Öldürüyor ve Üç Domuzunu Delip Geçen Ok Ağaca Saplanıyor, Hünernâme, Cilt: II, TSM, H.1524, s.59-1 ve 59-2.

Budin Seferi'nde (1541) Sultan Süleyman, yanında Şehzâdeleri Mehmed ve Selim Olduğu Halde Avlanırken, Attığı Tek Ok ile Üç Yaban Domuzu (Canavarı) Öldürüyor ve Üç Domuzunu Delip Geçen Ok Ağaca Saplanıyor. Hünernâme, Cilt: II, TSM, H.1524, s.59-1 ve 59-2.

Şehzâde Mehmed, Sancağı Saruhan'a (Manisa'ya) Hareket Etmek Üzere Alayla Topkapı Sarayı'ndan Ayrılıyor, 1542 (Beyaz At Üzerindeki Şehzâde Mehmed'dir.), TSM, H.1517, s.445a
(Kaynak: Süleymannâme, Esin Atıl, Washington 1986, s.189).

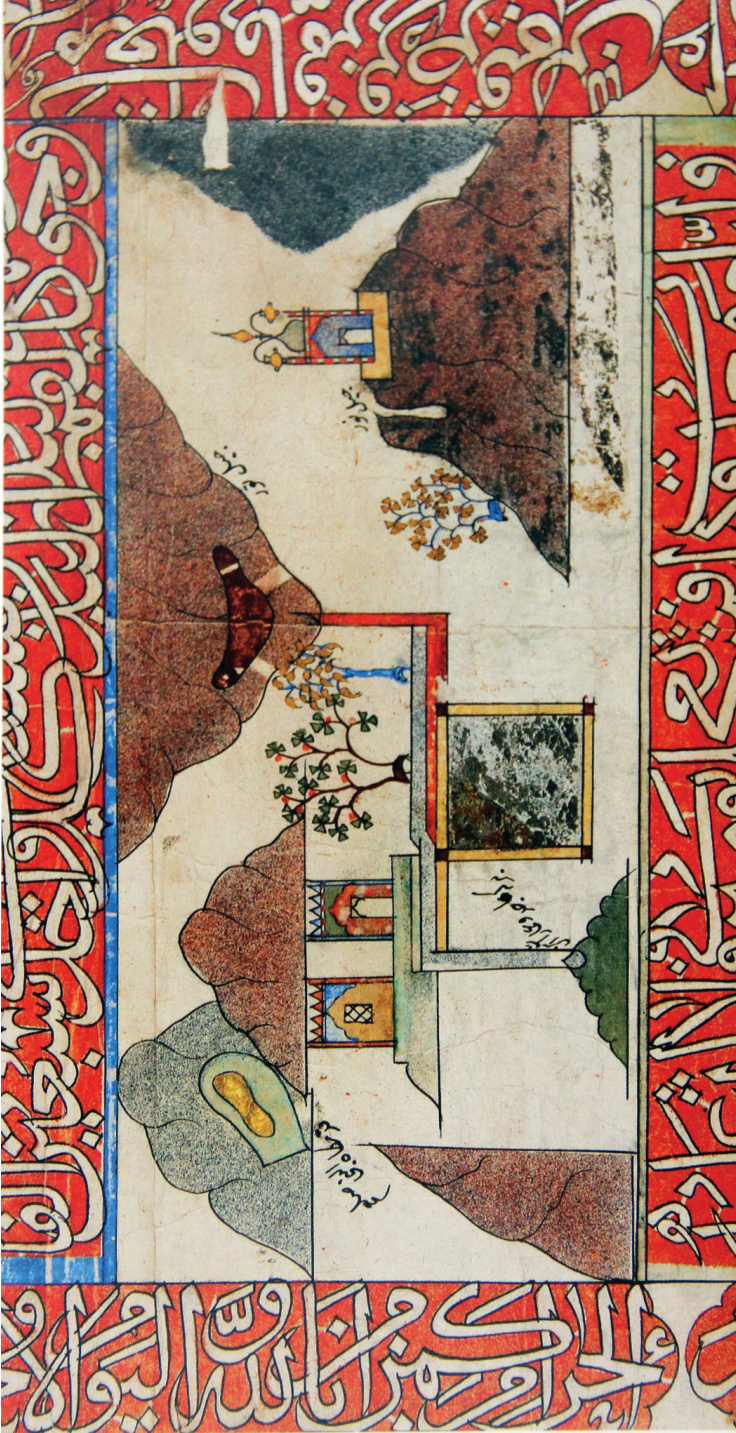
Saruhan (Manisa) Sancıağının Minyatürü, 1590 civarı, Şemâilnâme-i Âli-i Osman, Talikizâde, TSM, A.3592, y.10b - 11a
(Kaynak: Osmanlı Resim Sanatı, Serpil Bağcı - Filiz Çağman, Günsel Renda - Zeren Tanındı, İstanbul 2006, s.178.)

Şehzâde Mehmed'in Altın İşlemeli Atlas Tören Kaftanı, TSM
(Kaynak: Padişahın Evi: Harem, Topkapı Sarayı Harem-i Hümayûnu,
İstanbul 2012, s.312.)

Şehzâde Mehmed'in İşlemeli Mendili, TSM (Kaynak: Padişahın Evi: Harem, Topkapı Sarayı Harem-i Hümayûnu, İstanbul 2012, s.314.)

Şehzâde Mehmed'in Vefatından Sonra 1544 yılında Onun Adına Vekâleten Hac Yapan Hacı Pîrî
Bin Seyyid Ahmed'in Bu görevi İfa Ettğine Dair Düzenlenen Hac Vekâletnâmesi, TSM, H.1812
(Kaynak: Piri Reisten Önce ve sonra - Topkapı Sarayı'nda Haritalar, İstanbul 2013, s.61-62)

Şehzâde Mehmed'in Vefatından Sonra Onun Adına İfa Edilen Vekaleten
Hacla İlgili Düzenlenen Hac Vekâletnâmesi
(Kaynak: Kanuni Sultan Süleyman ve Çağı, Budapeşte 1994, Resim:21)

Şehzâde Camii bahçesindeki Türbelerden Genel Görünüm
(Ortada Dilimli Çatılı olan Şehzade Mehmed'in Türbesidir -2010-)

Şehzâde Mehmed Türbesinden Genel Görünüm (2010)

Şehzâde Mehmed Türbesinin içinden genel görünüm
(Ortada ahşap şebekenin altındaki Şehzâde Mehmed, onun sağında kavuklu sanduka Şehzâde Cihangir'e aittir-2010-)

Şehzâde Mehmed Türbesi İçinden Genel Görünüm (Ortada Şehzâde Mehmed, Sağındaki Kavuklu Sanduka Şehzâde Cihangir, Solundaki Sanduka Kızı Hüümâşah Sultan-2010-)

Şehzâde Mehmed Türbesi İçinden Genel Görünüm
(Şehzâde Mehmed ve üzerindeki taht biçiminde ahşap şebeke-2010-)

Şehzâde Mehmed Türbesi içinde ayrı duran,
kimliği belirsiz kadın sandukası-2010-

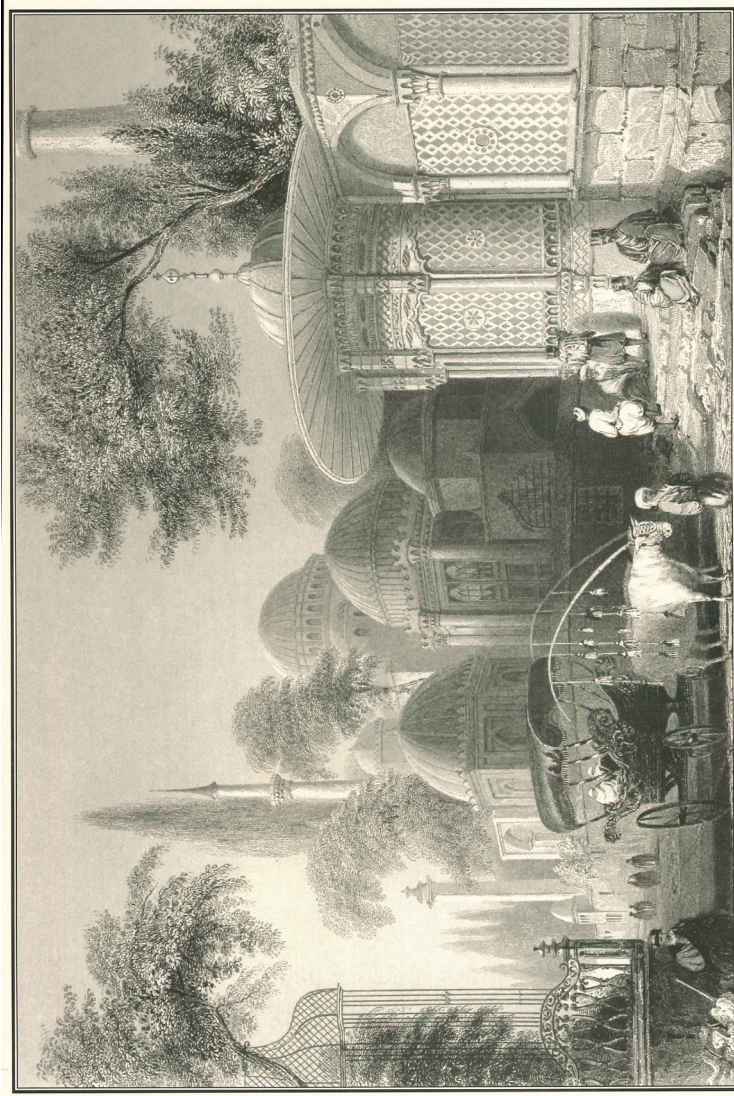
Sultan II. Abdülhamid Döneminde (1876 - 1909) Şehzâde Mehmed
Türbesinin İçinden Bir Görüntü
(Kaynak: II. Abdülhamid'in İstanbul'u 1876 - 1909, Atlas Tarih Kitaplığı,
İstanbul 2010, s.53.)

Şehzâde Mehmed Türbesinin 2010 - 2012 Restorasyonu Sonrası İçeriden Görünümü
(Kaynak: #Tarih Dergisi, Sayı:6, Kasım 2014, s.14-15)

Şehzâde Camii Gravürü, 1834, Thomas Allom
(Kaynak: Gravürlerle Türkiye, İstanbul-2, Hazırlayan: Mustafa Sevim, Ankara 1996, s.150).

William Henry Bartlett

Şehzâde Camii ve Çeşmesi Şehzâde Mosque and Fountain

Şehzâde Camii ve Çeşmesi Gravürü, 1835, William Henry Bartlett
(Kaynak: Gravürlerle Türkiye, İstanbul-2, Hazırlayan: Mustafa Sevim, Ankara 1996, s.153)

Eugène Flandin

Şehzâde Camii Şehzâdeler Mosque

Şehzâde Camii Gravürü, 1843, Eugene Flandin
(Kaynak: Gravürlerle Türkiye, İstanbul-2, Hazırlayan: Mustafa Sevim, Ankara 1996, s.152)

Şehzâde Camii ve yamaşındaki Türbelerden Genel Görünüm (2010)

Şehzâde Camiinden Genel Görüntüm (2010)

Şehzâde Camii Genel Görünüm (2010)

Şehzâde Camii Minaresinden Detaylı Görünüm (2010)

Şehzâde Camii İçinden ve Mimberden Genel Görünüm (2010)

Şehzâde Camii İçinden Genel Görünüm (2010)

Şehzâde Camii Bahçesindeki beş asırlık çınar ve dibinde yatan Sahabeden Ali Tablî Hazretleri (2010)

Şehzâde Camii Haziresindeki Diğer Mezarlar (2010)

Şehzâde Mehmed'in Anadolu ve Rumeli'deki
Hayrât ve Akarlarına Ait Tarihsiz Vakfiye
(Kaynak: Vakfiye Tuğraları, Hazırlayan:
İsmet Keten - Nuri Şahin, Ankara 2004, s.87)

Kanûmî Sultan Süleyman Han'ın Tuğrası

Süleyman Şah bin Selim Şah, Han el-muzaffer daima
Suleiman Shah, son of Selim Shah Khan, the Ever Victorious

Şehzâde Mehmed'in Anadolu ve Rumeli'deki Hayrât ve Akarlarına Ait
Tarihsiz Vakfiyesindeki Sultan Süleyman Tuğrası
(Kaynak: Vakfiye Tuğraları, Hazırlayan: İsmet Ketten - Mehmet Nuri Şahin, Ankara 2004, s.86)

Sultan Süleyman Tuğralı, Şehid (Osmanlı İnançında Salgın Hastalıklardan Ölenler de Şehid Kabul Edilirdi)
Sultan (Şehzâde) Mehmed Adına Vakfiye ve Hududnâme

(Kaynak: Vakfiye Tuğraları, İsmet Ketten - Mehmet Nuri Şahin, Ankara 2004, s.55)

DİPNOTLAR

1 22 Mart 2012 – 21 Mart 2016 tarihleri arasında devam eden ve hayatımın sonuna kadar onurunu taşıyacağım Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanlığım sona erdikten sonra, büyük bir vefa ve kadirbilirlik örneği olarak adıma bir "Armağan" çıkarılması düşüncesi tarafıma iletiildiğinde, bânisi olduğumuz bu saygın hukuk dergisinde "hukuk dışı" bir konuyla yer aldığım ve uzun yıllar üzerinde çalışmakla beraber henüz tamamlayamadığım "Kanuni Sultan Süleyman" dönemini konu alan "Manzum Tarih" ten bir alt başlıkla okurları biraz şaşırtacağım için onların hoşgörülerine sığmıyorum. Ancak, yakınlarımız dışında pek bilinmeyen tarih ve edebiyat tutkumuzun bir yansıması olan bu farklılığın kendilerinde "hoşça" bir tat uyandıracığı değerlendirmesiyle okurlardan "Destur" istiyorum.

2 "Hikâye-i Sultan Süleyman" başlıklı natamam eserimiz de şu girişle başlıyor:

DESTUR

Tarih ve şiirden dem vursak n'ola

Sermayemiz hoş gönüllere dola

Cüretimiz, kusurumuz affola

Destur isterim bu bağa girmeden

3 Kanuni Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan doğan ilk çocuğu olan Şehzâde Mehmed 1522-1543 yılları arasında yaşamıştır. Kanuni'nin diğer zevcesi Mahidevran Sultan'dan olan oğlu Şehzâde Mustafa'dan yedi yaş küçüktür. Sarayda çok iyi bir eğitim görmüş, birkaç dil öğrenmiş, şiirle, felsefeyle ve diğer müspet ilimlerle meşgul olmuştur. Zayıf bünyesi nedeniyle çocukluğundan itibaren hep hastalıklarla boğuşmuş; babası tarafından geleceğin taht varisi olarak düşünülmüş; babasıyla birlikte Pulya (1537), Karaboğdan (1538) ve Budin (1541) seferlerine katılmış; 1542'de ağabeyi Şehzâde Mustafa'nın Amasya Sancağına gönderilmesiyle, ondan boşalan Saruhan (Manisa) Sancakbeyliğine atanmıştır. Saraydan sancağa çıkışı büyük bir törenle gerçekleşmiş; Saruhan'da etrafı şairler ve âlimlerle donanmıştır. Bu sancakta henüz bir yılını doldurmuşken, babasının Estergon Seferi'nden (1543) Zaferle dönmekte olduğu haberini getiren ulağın (Çavuşun) Saruhan'a ulaştığı 31 Ekim 1543 günü o devrin ölümcül illeti "çiçek hastalığı"na yakalanmış; döşeğinde ecelle pençeşirken bir yandan da şehirde donanma (Zafer kutlamaları) tertip ettirmiş; nihayet

altı gün sonra 7 Kasım 1543 günü vefat etmiştir. Ölüm haberi, seferden sevinçle dönmekte olan babası Kanuni Sultan Süleyman'a Edirne civarında ulaştırılmış; padişah, oğlunun cenazesinden önce İstanbul'a varmış, Üsküdar'da karşıladığı Şehzâde Mehmed'in cenazesini alarak karşıya geçirmiş, 16 Kasım 1543 tarihinde Bayezid Camii'nde kılınan namazını takiben "Eski Yeniçeri Odaları" mevkiinde (bugünkü Şehzâdebaşı semtinde, Şehzâde Camii'nin bulunduğu mahal) defnetmiştir. Sultan Süleyman'ın emriyle Mimar Sinan önce Şehzâde Mehmed'in Türbesi'ni (Osmanlı türbe mimarisinin en seçkin eseridir. Her santimetrekaresi özenle işlenmiştir. Hep kapalı olan türbesini 2009 yılında görüp resimlemiş olmanın manevi hazzıyla, Türbedar Ramazan Bey'e şükranlarımla...), ardından da "Çıraklık Eserim" dediği Şehzâde Camii'ni (daha doğru tabiriyle Camii tamamlayan yapılar topluluğuyla Şehzâde Külliyesini) inşa etmiştir. Türbenin içinde yer alan Şehzâde Mehmed'e ait sandukanın üzerinde abanoz ağacından taht biçiminde bir şebeke yer almaktadır. Rivayete göre, babası, eğer yaşasaydı oğlunun tahtın sahibi olacağını göstermek üzere bu şebekeyi ekletmiştir; Osmanlı türbe geleneğinde bir benzeri yoktur. Bu sandukanın yanında, kendisinden on sene sonra 1553'de Nahçıvan Seferi'nde vefat eden küçük kardeşi Şehzâde Cihangir ile kendi ölümünden sonra doğan ve kırk yaşlarında vefat eden kızı Hümaşah Sultan'ın sandukaları yer almaktadır. Bu üç sanduka bir ahşap korkulukla çevrilidir. Türbede, bu korkuluk dışında kimliği belirsiz dördüncü bir kadın sandukası daha vardır. Şehzâde Mehmed Türbesi ve Şehzâde Camii, sonradan "Şehzâdebaşı" adını alan semtte, beş asırdır zamana gururla meydan okumaktadır. Şehzâde Mehmed'in gerek sancağa çıkışı, gerek vefatı devrin şairleri olan Şemsi Ahmed Paşa, Zâtî, Hayâlî, Kara Fazlî, Yahya Bey (Taşlıcalı Kahya) ve Aşkî tarafından kaside, gazel, murabba, tarîh ve mersiye gibi çeşitli nazm biçimlerine konu yapılmış olup, bu çalışmanın sonunda mevcut örneklerle yer verilmektedir. Kaza, çeşitli Tezkirelerde Şehzâde Mehmed'e ait olduğu kaydedilen manzum parçalar da bu bölümde yer almaktadır. Manzum anlatıma renk katmak amacıyla, devrin fotoğraf albümleri sayılabilecek minyatürlü eserlerde yer alan Şehzâde Mehmed tasvirleri (minyatürleri) metne ilave edilmiştir. Bu meyanda, Kanuni'nin sağlığında 1558 yılında tamamlanıp kendisine takdim edilen, Saray Şehnâmecisi Arifî'nin (Fethullah Arif Çelebi) Gız varak Farsça yazılıp Şirvanlı Hattat Ali bin Emir Bey tarafından kaleme alınan, 1520-1555 dönemini yansıtan 69 minyatürü ihtiva eden "Süleymannâme" sinden; Şehnâmecî Seyyid Lokman'ın 1584'de Türkçe olarak tamamlayıp 1585'de III. Murad'a takdim ettiği, Nakkaş Osman tarafından minyatürlenen, Kanuni Sultan Süleyman dönemini anlatan "Hünernâme" nin 65 minyatürü ihtiva eden II. Cildinden ve Talikizâde Mehmed Subhî'nin 1592'de kaleme

aldığı, Osmanlı hanedanının yirmi belirgin özelliğinin anlatıldığı, Nakkaş Hasan'ın minyatürlediği "Şemailnâme-i Âl-i Osman"ından Şehzâde Mehmed minyatürleri yansıtılmıştır. Son olarak, şahsımızca fotoğraflanan Şehzâde Mehmed Türbesi ve Şehzâde Camii'nden görüntüler eklenmiş ve böylelikle manzum çalışmanın zihinlerde de yer etmesi düşüncesiyle bir bütünsellik sağlanmaya gayret edilmiştir.

- 4 Önsöz.
- 5 Gönül eri.
- 6 Dörtnala.
- 7 Bağlısı, kölesi.
- 8 Görünüşte.
- 9 Aciz kul.
- 10 Olgun, bilgili.
- 11 Devir, çağ.
- 12 Manisa şehrinin Osmanlı dönemindeki adı.
- 13 Kanuni Sultan Süleyman döneminin büyük matematikçisi, tarihçisi ve hüner sahibi şahsiyeti.
- 14 Talihli.
- 15 Anlama ve kavrama yeteneği.
- 16 Erdem.
- 17 Osmanlı Devleti.
- 18 Çıkma balkon.
- 19 Cambaz vb. hüner sahipleri.
- 20 Halkın yağmalamasına (yemek ve kaplarını almasına) müsaade edilen yer sofrasındaki yiyecekler.
- 21 Ölüm.
- 22 Eğitiminden.
- 23 Üst düzey hocalık; profesörlük.
- 24 Sultan Süleyman döneminin ünlü şairi ve tezkirecisi.
- 25 Devlet göğünün emsalsiz olgun kişisi.
- 26 Ahdî'nin "Şairler Gülbahçesi" adlı tezkiresi (Şairler antolojisi).

- 27 Güzel söz söyleme sanatının tatlı dilli papağanı.
- 28 Sultan Süleyman döneminin ünlü tarihçisi, şairi ve tezkirecisi.
- 29 Gelibolu Mustafa Âlî'nin bir dünya tarihi olarak kaleme aldığı dört ciltlik eser. Eserin dördüncü cildi Osmanlı tarihine ayrılmıştır. Bu ciltte tezkire kısmı da yer almakta ve devrin şairleri hakkında geniş bilgi verilmektedir. Eserin adı "Bilgiler cevheri" olarak çevrilebilir.
- 30 Kusursuz ve doğru söz söyleme.
- 31 Enderun Tarihi adlı 5 ciltlik eserin yazarı olan 19. yüzyıl Osmanlı tarihçisi ve devlet adamı.
- 32 Sultan Süleyman dönemi devlet adamı (divan kâtibi, bilahare 1534-1557, 1566-1567 yılları arasında nişancı), tarihçisi ve şairi. "Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesalik" adlı tarihi çok ünlüdür.
- 33 1572 – 1650 yılları arasında yaşamış olan ve "Peçevi Tarihi" adlı iki ciltlik meşhur Osmanlı Tarihi eserinin yazarı tarihçi.
- 34 Aracılık etme.
- 35 Aslen Arnavut kökenli olduğu söylenen, Sultan Süleyman döneminde sancakbeyliği, Kaptan-ı Deryalık ve nihayet Şam Beylerbeyliği görevlerinde bulunan devlet adamı. Türbesi Eyüp'te bulunmaktadır.
- 36 İbrahim Gülşenî'nin Mevlânâ'nın "Mesnevî" sine nazire olarak Farsça 40.000 beyit olarak yazdığı meşhur eseri.
- 37 15. yüzyıl başlarında dünyaya gelip 1540' da Mısır'da vefat eden, Sultan Süleyman'la da İstanbul'da görüşüp onu çok etkileyen, Gülşenî tarikâtının kurucusu büyük İslam âlimi ve mutasavvıfı.
- 38 Sultan Süleyman dönemin büyük Şeyhü'lislâmı. Kemal Paşa-zâde diye de anılır. İnsanların ve cinlerin müftüsü anlamında "Müfti-i sakaleyn" olarak tanınmış; pek çok ilmi eser kaleme almış; ayrıca bir Divân tertib edecek derecede şairlik yeteneği sergilemiştir.
- 39 Müjdelemek.
- 40 Bir işin sonu; akıbet.
- 41 1553 yılında Nahçıvan Seferi'nde babası tarafından Konya Ereğli-Aktepe'de ordugahta 38 yaşında idam ettirilen en büyük şehzâde.
- 42 Budin'in ele geçirilip Budin Eyaleti'nin (Macaristan'ın) doğrudan Osmanlı topraklarına ilhakı ile sonuçlanan 9. Sefer-i Hümâyûn.
- 43 Vezir-i A'zam Hadım Süleyman Paşa.

44 II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinin büyük şairi. Şehzâde Mehmed'in vakitsiz ölümü üzerine bir mersiye kaleme almıştır.

45 "Kara Fazlî" olarak tanınan, Sultan Süleyman döneminin ünlü şairi. Şehzâde Mehmed'in ölümü üzerine bir mersiye kaleme almıştır. Şehzâde Mustafa ve Onun idamını takiben de Şehzâde Selim'in divan kâtipliklerini yapmış; Şehzâde Selim maiyetindeyken vefat etmiştir.

46 Şehzâde Mehmed maiyetinde mutfak ve sır kâtipleri olarak görev yapmışlardır.

47 Şehzâdelerin sancağa çıkmaları (illere vali olarak atanmaları) mü-nasebetiyle refakatlerine verilen kişileri ve kendilerine tahsis edilen şeyleri (eşya ve nakit parayı) gösteren defterler.

48 Şehzâdelere tahsis edilen eşya ve para miktarı.

49 Hüner sahibi kişiler anlamına gelmekte olup; Padişahın sarayında çalışan minyatürcüler, hattatlar, terziler, sarraflar, demirciler vb. sanat-kârların tümü bu adla anılmaktadır.

50 Altın işleyicileri anlamına gelmektedir. Padişah ve şehzâdelerinin kaftan ve kıyafetlerindeki altın sim işlemleri, keza kitap, cilt, hat gibi şeylerdeki altın işlemleri "cemaat-i zerduzan" adı verilen bu kişilerce yapılmaktaydı.

51 Sultan Süleyman döneminin en tanınmış şairlerinden olup, onun yakın çevresine iştirak etmiştir. Padişaha kaside ve gazeller takdim etmiş; İrakeyn Seferi'nde (1534-36) Bağdad'da Fuzûli ile tanışmıştır. Şairliğinin kudreti nedeniyle devrinde övgüyle anılmıştır. Sancakbeyi iken 1557'de vefat etmiştir.

52 Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, II. Selim ve III. Murad devirlerinde görev yapmış devlet adamı ve şair. Sancakbeyliği yaptı; Anadolu Beylerbeyi görevine getirildi. Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferine (1566) Rumeli Beylerbeyi olarak katıldı. II. Selim ve III. Murad'ın musahipliğini yaptı. Vezir rütbesindeyken 1580'de vefat etti. Üsküdar'da sahilde Mimar Sinan'a yaptırdığı Şemsi Paşa Camii, hava akımları karşısında kuşların camiye konmaması nedeniyle halk arasında "Kuşkonmaz Camii" olarak anılmaktadır.

53 Asıl adı İlyas olan Üsküdarlı Aşkî, Sultan Süleyman döneminin tanınmış yeniçeri şairidir. Padişahın 1532'deki Alaman Seferi dahil ilk altı sefer-i hümayûnuna katıldığı belirtilmektedir. Özellikle "murabba" alanında divan edebiyatının en büyük şairi olduğu öne sürülmektedir.

1576'da İstanbul'da vefat edip Rumelihisarı'na defnedilmiştir.

54 Dört beyitlik kıt'alardan oluşan divan edebiyatı nazm biçimi.

55 Divan edebiyatında en yaygın biçimde uygulanan, ikili beyitlerden oluşan ve genelde aşk, güzellik ve tabiat gibi konuları işleyen nazm biçimi.

56 Padişahın yakın korumalığı yapan, seferde onun yanından ayrılmayan, Yeniçeri Ocağının bir ortasını (bölüğünü) teşkil eden askerler.

57 Padişaha haber götürüp getiren, çok hızlı koşmalarıyla tanınmış, Yeniçeri Ocağına mensup askerler.

58 İran edebiyatının önde gelen şairlerindendir; 940-1020 yılları arasında yaşamıştır. İran tarihini anlatan "Şehnâme" adlı ünlü eseriyle tanınmıştır.

59 Firdevsî'nin 60.000 beyitlik manzum İran tarihi. Çok eski zamanlardan itibaren tüm İran hükümdarlarını ve tarihi kahramanları bu eserde yer almakta ve "Şehnâme" bir destan olarak da nitelendirilmektedir.

60 Şehnâme'de yer alan efsanevi İran kahramanı ve pehlivanı. "Zal oğlu Rüstem" diye de anılmaktadır. Rüstem, İran ve eski İran edebiyatında kahramanlık ve yiğitlik sembolü olarak kabul edilmektedir.

61 Şehnâme'de geçen, cesareti, adaleti ve kahramanlığıyla ön plâna çıkan Sasâni hükümdarı.

62 Kapıcılar, Padişahın sarayının kapılarını bekleyen muhafızlar olmakla beraber, bunun yanı sıra teşrifat (saray protokolu) işleriyle uğraşan görevlilerdi. Bunların âmiri "kapıcıbaşı" olarak adlandırılırdı.

63 Sarayın "Enderun" bölümündeki padişahın özel hizmetiyle görevli, hasodabaşı, silahdâr, çuhadâr, rikâbdâr, tülbent ağası, miftâh ağası vb. 32 özel hizmetkârının oluşturduğu grup.

64 Saray teşkilatında 1826 öncesi klâsik dönemde Dışişleri Bakanı görevini yerine getiren yüksek dereceli görevli. Burada Şehzâde Divânında (Sancak teşkilatında) Şehzâde kâtiplerinin başı manasında kullanılmaktadır.

65 Osmanlı dirlik (toprak) düzeninde, yıllık geliri 20.000-100.000 akça olan toprak birimi. Daha küçüğü "tumar", daha büyüğü "has" olarak adlandırılır.

66 Mektup.

67 Bayezid civarındaki Yeniçeri Kışlalarının adı.

- 68 Cennette erkek hizmetkârlar (melekler).
- 69 Değeri, bedeli.
- 70 İslâm inancında var olduğuna inanılan sekiz Cennetten altıncısı (Diğerleri: Huld, Dâr-üs-selâm, Dâr-ül-karar, Cennet-ül-adn, Cennet-ül-me'va, Cennet-ün naim ve İlliyyîn).
- 71 1912-1963 yılları arasında yaşamış, asker kökenli, müzeci ve tarihçi. İstanbul Deniz Müzesi ve Topkapı Sarayı Müzesi'nde yönetici olarak görev yaptı. Başta "Asırlar Boyunca İstanbul" olmak üzere pek çok eserin yazarlığını yaptı.
- 72 "Sultan Mehmed'in kabri ebedi Firdevs Cenneti olsun".
- 73 "Allah'tan başka ilah (Tanrı) yoktur".
- 74 Kur'ân-ı Kerim'in 13. Sûresi; 43 âyetten meydana gelmektedir. Dünyanın yaratılışı, kâinat ve yeryüzü ile ilgili hükümler içerir.
- 75 Kur'ân-ı Kerim'in 39. Sûresi; 75 âyetten meydana gelmektedir. Özellikle 71-75 nci âyetlerde Cennet ve Cehennemle ilgili hükümler yer almaktadır.
- 76 Kur'ân-ı Kerim'in 59. Sûresi; 24 âyetten meydana gelmektedir. Allah'ın ululuğunu dile getirmekte, onun emirlerini yerine getirmeyenlerin akıbetlerine yer vermektedir.
- 77 Kur'ân-ı Kerim'in 112. Sûresi; 4 âyetten meydana gelmektedir. Kur'ân'ın en kısa sûrelerindedir. Allah'ın teklifi, büyüklüğü ve yaratıcılığı dile getirilmektedir.
- 78 Kur'ân-ı Kerim'in 102. Sûresi; 8 âyetten meydana gelmektedir. Hesap günü, mahşer ve Cehennemle ilgili hükümlere yer vermektedir.
- 79 Kur'ân-ı Kerim'in 1 nci (ilk) sûresi; 7 âyetten meydana gelmektedir. Kur'ân'ın anahtarı mahiyetindedir. Allah'ın yüceliği, herşeye malikliği, O'nun dünya ve ahretin sahibi olduğu, insanoglunun yegâne sığınağının O olduğu dile getirilmektedir.
- 80 Âyetü'l-Kursî olarak da anılmaktadır. Bakara Sûresi'nin 255. âyetidir. Allah'ın ululuğu, herşeye hâkim oluşu, O'nun hükümranlığının yeryüzünü ve bütün kâinatı kapsadığı, bütün canlı varlıkların efendisinin Allah olduğu dile getirilmektedir.
- 81 En güzel isimler demektir. Kur'ân-ı Kerim'in Araf Sûresi'nin 180. âyetinde "En güzel isimler (Esmâü'l Hüsna) Allah'ındır. O halde O'na O güzel isimlerle dua edin" denilmektedir. İslam müfessirlerince Allah'ın 99 isminin olduğu kabul edilmektedir.

82 Sarayda Nakış ve tezhip (süsleme) sanatlarında çalışanların âmiri.

83 Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Savaşı sonrasında Tebriz'den getirdiği sanatkârlar arasında bulunan ve daha sonra Sarayda "Sernakkaşan" payesine ulaşan kişi.

84 Acem (İranlı) nakkaşlarca geliştirilen bir süsleme tarzı.

85 Boğarmış (hüzünlendirirmiş).

86 Ölüm veya ağır hastalık gibi nedenlerle hac ibadetini yerine getiremeyenler adına hacca giden kişiler için düzenlenen belge. Bir Hac Rehberi şeklinde düzenlenen bu belgede Mekke ve Medine'deki kutsal yerlerin tasviri, okunacak dualar vb. gibi detaylı bilgiler yer alırdı.

87 Kudüs'te Hz. Süleyman mabedinden kalan batı duvarına bitişik olan dörtgen şeklindeki bu cami, 638 yılında Hz. Ömer döneminde Kudüs fethedildikten sonra inşa edilmiş; Abbasi Halifesi Abdülmelik bin Mervan zamanında genişletilmiştir. Bugünkü görünümüne Osmanlı döneminde kavuşmuştur.

88 Kudüs'te Mescid-i Aksa'nın hemen yakınında, Emeviler devrinde inşa edilen, Müslümanlar ve Yahudilerce kutsal kabul edilen, üstü altın kaplı sekiz köşeli mabet. Kudüs'ü ele geçiren Haçlılarca kiliseye dönüştürülmüş; Selahaddin Eyyübî'nin Kudüs'ü yeniden ele geçirmesini takiben camiye çevrilmiştir. Bugünkü görünümüne Osmanlı döneminde kavuşmuştur.

89 Yazılmış, iliştirilmiş.

90 Burada, Mekke'de Kâbe etrafında yapılan ilk cami, yâni Mescid-i Haram kastedilmektedir. Harem-i Şerif de denilmektedir. Müslümanların kiblesidir. İslâm camiasında genel kabul gören diğer büyük harem (camiler) ise sırasıyla Medine'deki Mescid-i Nebî, Kudüs'teki Mescid-i Aksâ ve Medine yakınındaki Kubâ Mescididir.

91 Bir cami merkez olmak üzere onun çevresinde konuşlanan, genellikle Padişahlar, Vezir-i a'zamlar, vezirler vb. üst düzey görevlilerce vakıf olarak kurulan, medrese, imaret, kervansaray, arasta, tâbhâne, hamam, kütüphane, sebil vb. yapılar topluluğu.

92 Geleneksel usullere görev eğitim yapan, din ve hukuk adamı yetiştirmek maksadıyla tesis edilen, genellikle bir külliye bünyesinde yer alan yüksek seviyede okul.

93 Küçük yaştaki (5-10 yaş) kız ve erkek çocuklarına okuma yazma öğretmek ve dini bilgiler vermek amacıyla kurulan okullar. Mahalle Mek-

tebi olarak da anılırlardı.

94 Çoğunlukla bir cami ya da külliye bünyesinde yer alan, fakir ve muhtaç kimselere yemek yardımı yapmak amacıyla kurulan, vakıf niteliğindeki yapılar.

95 Yolcuların ve kervanların konaklama amacıyla kullandığı, bir külliyeğe bağlı veya müstakil olarak inşa edilen, genellikle misafir edilenlerin ve hayvanlarının üç gün süreyle ücretsiz olarak misafir edildiği ve yiyecek ihtiyaçlarının (günde iki öğün) karşılandığı vakıf yapıları.

96 Osmanlıda dini yapıların (külliyelerin) bir bölümü olup, özellikle gezici dervişlerin ve âmâların misafir edildiği yapılara verilen ad; misafirhane.

97 Devşirme suretiyle Yeniçeri Ocağına alınan ve ergin olmayan yaştaki gençlerden oluşan asker sınıfı. Bunlar belli yaş ve tecrübeye ulaştıklarında Yeniçeri Sınıfına geçerlerdi.

98 Padişahlara mahsus kasır, saray gibi binalarda padişah (selâtin) camilerinin inşası ve tamiriyle görevlendirilen kişi. Bina emininin binayı inşa eden mimarla ilgisi olmayıp, esas itibariyle inşa edilecek bina ile ilgili insan, malzeme vb. tedarikiyle uğraşır ve yapılan harcamaların kaydını tutardı.

99 Kelime olarak ışık, parlaklık demektir. Ünlü Osmanlı tarihçisi Gelibolulu Mustafa Âlî, bu vezirin (Pertev Mehmed Paşa) biyografisinde, imansızlığın karanlığını ortadan kaldırmakta 'doğasının fenerinin saçtığı ışık' nedeniyle 'Pertev' (ışık, parlaklık) lâkabını Sultan Süleyman'ın taktığını söyler.

100 Pertev Mehmed Paşa Enderun'dan yetişmiştir. Rikâb-ı Hümayûn Ağası, Kapıcıbaşı ve Yeniçeri Ağası oldu. Nahçıvan Seferi (1553-1555) dönüşünde Sokollu Mehmed Paşa'nın yerine Rumeli Beylerbeyi oldu; akabinde 4. vezirliğe getirildi. Zigetvar Seferi'nde (1566) Giula (Göle), Yanua (Yanova) ve Villages Kalelerini fethetti. İnebahtı Deniz Savaşı'nda Kadirgasi batırıldıysa da sağ olarak döndü, ancak gözden düştü. 9 Ekim 1572 tarihinde vefat etti. Sağlığında yaptırdığı Eyüp'teki türbesine defnedildi. Eşi Fütûhâ Hatun (ecnebi tanıklar Şehzâde Mehmed'in dul zevcesi olduğunu öne sürmektedir; bazı Türk yazarlara göre ise Fütûhâ Hatun katledilen Şehzâde Mustafa'nın dul eşidir.) ve altı çocuğu ile birlikte yatmaktadır. İzmit'te, Mimar Sinan'a bir menzil külliyesi yaptırmıştır.

101 Tam adı Auger Ghiselin de Busbecq'dir. Nemçe (Avusturya-Macaristan) Sezarı (İmparatoru) I. Ferdinand'ın elçisi olarak 1555-1560 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğunda bulundu. İstanbul'dan ayrıldıktan

sonra anılarını “Türk Mektupları” adı altında yayınladı. 1521-1591 yılları arasında yaşamıştır.

102 Mekke Şerifi Seyyid Hüseyin Ebi Nemi'nin elçisi olarak (Şerif, Medine'deki Yeniçeri Ağasının zulmünden şikâyet etmektedir) 1557 yılında karayoluyla İstanbul'a gelmiş ve âlim bir şahsiyet olması nedeniyle Sultan Süleyman tarafından kendisine Mekke'de yaptırdığı dört medreseden birinde 70 akçeyle müderrislik görevi tevcih edilmiştir. Dönüşünü deniz yoluyla yapan Mekkî, yolculuk gözlemlerini “Seyahatnâme” sinde dile getirmiş; İstanbul'la birlikte Anadolu'nun çeşitli şehirleri hakkında etraflı bilgiler vermiştir. Hadis, tarih, şiir alanlarında eserleri vardır; 1511-1586 yılları arasında yaşamıştır.

103 Andrea Dandolo'dan sonra Venedik Doçu (elçisi) olarak görev yapmış olan kişi. 1562-1564 yılları arasında İstanbul'da bulunmuştur. Sunduğu rapor Venedik Senatosu'nda okunmuştur. Şehzâde Beyazid'in İran'da dört oğluyla birlikte öldürülmesi olayının İstanbul'da Padişah katındaki etkileri, Osmanlı Sarayı devlet adamlarıyla ilgili gözlemleri gibi bilgileri raporuna yansıtmıştır.

104 Ferhad Paşa, Kıbrıs Fatihî Lala Mustafa Paşa'nın oğlu olup, babasından altı sene evvel vefat etmiştir (6 Şubat 1575). Enderun'dan yetişmiş, ikinci kapıcıbaşılığa yükselmiş, 1553'de Yeniçeri Ağası olmuş; 1557'de Kastamonu Sancağı ile Beylerbeyiliğine yükselmiştir. 1566'da Şehzâde Mehmed'in kızı Hümâşâh Sultan ile evlendirildi. Kendilerine Bayezid Camii civarında bir saray inşa edildi. Vezirlik rütbesine getirildi. Bu evlilikten beş oğlu ve bir kızı oldu. Ferhat Paşa hat sanatında üstad olup yazdığı Kur'an-ı Kerimleri 100 altına satardı. Eyüp'te açık türbesinde yatmaktadır.

105 “Bütün Yönleriyle Osmanlı Hanedanı” adlı eserini 1954'de yayımlayan İngiliz tarihçi; tam adı Anthony Dolphin Alderson'dur. Bu eser Şefaettin Severcan tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

106 Bir vakfa ilişkin olarak vakfedenin arzuları ile bunun Kadı tarafından tescili sonucu tamamlanan hukuki belge.

107 İsim olarak gönül ferahlığı, üstünlük anlamına gelmektedir.

108 Mezara dikine dikilen ve üzerinde yazı ve çiçek figürleri bulunan mermer baş ve ayak taşlarına verilen isimdir. Mezarın kime ait olduğunu bildirdiği için bu isimle anılmaktadır.

109 Anlaşılması, çözülmesi güç iş.

110 Güvenilen Peygamberin (Hz. Muhammed) mabedi.

111 Osmanlı para sisteminde 100.000 akçeye bir yük denilmekteydi.

Bu hesaba göre Şehzâde Külliyesi toplam 15.100.000 akçeye mal olmuştur. 60 akçe de o devirde bir altın ettiğinden, maliyet toplamı 251.666 altına ulaşmaktadır.

112 Kur'ın-ı Kerim'in 17. sûresi olup 111 âyettir. İsrâ, gece yürütme ve götürmek demektir. Sûrenin birinci âyetinde, Hz. Muhammed'in Mirâç için geceleyin Mekke'den Kudüs'e götürülüşü anlatıldığı için Sûre bu adla anılmaktadır. Allah'ın ululuğu, insanın erdemli biçimde dürüstçe yaşaması gerektiği, günah ve sevap, kıyamet ve hesap günü gibi konulara sûrede yer verilmektedir.

113 Kur'an-ı Kerim'in 2. ve en uzun sûresi olup 286 âyettir. Sûre, adını 67-71. âyetlerinde zikredilen ve İsrailoğullarının, bir cinayet failini bulmak için kesmeleri emredilen "bakara" (inek) olayından almaktadır. Sûrede eski çağlarda geçen bir çok olay ve kıssaya yer verilmektedir.

114 Allah (99 isimden ilki).

115 Günahları örten ve çok bağışlayan.

116 Mükâfatı ve cezayı hakkıyla veren.

117 Her türlü zorluğu açan ve kolaylaştıran, darlıktan kurtaran.

118 Dördüncü halife Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hüseyin'in 680 yılında Bağdad yakınlarındaki Kerbelâ denilen yerde Halife Yezid'in adamlarınca şehit edilmesi sonrasında, bu feci ölüme dair yakılan ağıtlara verilen genel isim. En meşhurlarından birini Fuzûlî'nin "Kerbelâ Mersiyesi" adlı şiiri oluşturmaktadır.

119 Şiilerce dini korumak ve hükümlerini yerine getirmek için Hz. Muhammed'e halife ve varis olduklarına inanılan on iki kişidir. Bunlar sırasıyla 1. Hz. Ali, 2. Hz. Hasan (Hz. Ali'nin oğlu), 3. Hz. Hüseyin (Hz. Ali'nin oğlu), 4. Hz. Zeynelabidin (Hz. Hüseyin'in oğlu), 5. Muhammed Bâkır, 6. Caferü's-Sâdık, 7. Musa Kâzım, 8. Aliyyü'r-Rızâ, 9. Muhammed Takiyyüddin, 10. Aliyyün-Nakiyyü'l-Hadi, 11. Hasanü'l-Askerî, 12. Mehdi.

120 Tanrı sır ve bilgileri.

121 Geleceğin.

122 Ebussuud Efendi'nin vefatı sonrasında 1574'de Şeyhülislâmlık makamına getirildi. 1577'de bu görevdeyken vefat etti.

123 Kanuni döneminin ilk Şeyhülislâmı Zembilli Ali Efendi'nin oğlu. Ebussuud Efendi'nin rahle-i tedrisinden geçti; Bursa, Halep, Bağdad ve Mekke Kadıliklarında bulundu. H.985 senesinde vefat eden Şeyhülislam

Çivi-zâde Hamid Efendi'nin yerine Şeyhülislâm olması teklif edildiyse de kabul etmedi ve H.991'de vefat etti. Zeyrek Camii hazinesinde babasının ayak ucunda medfundur.

124 II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim ve Kanuni Sultan Süleyman dönemlerinin meşhur Şeyhülislâmı. 1502-1526 tarihleri arasında bu makamda kaldı ve 1526'da vefat etti. Derdi olanların evinin önüne gelip, onun sarkıttığı zembile (sepete) dileklerini yazılı olarak bırakmaları, onun da hemen o meseleye dair cevabı yazıp zembili aşağı sarkıtması nedeniyle lâkabı "Zembilli" olarak kalmıştır. Türbesi İstanbul-Zeyrek'tedir.

125 Kanuni Sultan Süleyman döneminde 1545'de Şeyhülislâmlığa getirilmiş, II. Selim döneminde 1574'de vefat edinceye kadar yaklaşık 30 yıl bu makamda kalmıştır. Devrinde "Hoca Çelebi", "İkinci Ebu Hanîfe" sıfatlarıyla anılmıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça'ya aynı derecede hâkim olduğundan, bu dillerde pek çok eser vermiş, şiirler yazmıştır. Sultan Süleyman'ın en güvendiği, en sevip saydığı kişi olmuş; vefat ettiği Zigetvar Seferi'nde yazdığı mektupta ona "Hâlde haldaşım, sinde sindaşım, ahret karındaşım, tarîk-i Hak'da yoldaşım Molla Ebussuud Hazretleri..." şeklinde hitap edecek kadar onunla samimi ve hürmetkâr olduğunu ortaya koymuştur.

126 Ebussuud Efendi'nin 1537'de doğan, ilimde yaşına göre çok ilerlemiş ortanca oğlu. Taşköprülü-zâde'den ders almış, 1554'de Bayezid Medresesinde Müderris olmuş; Vezir-i A'zam Rüstem Paşa'nın dikkatini çekecek onun tarafından Rüstem Paşa Medresesine nakledilmiş, orada müderrislik yapmış; 1557'de İstanbul'a gelen Kutbeddin Mekki ile görüşmüş ve onun iltifatına mazhar olmuş; afyona alıştığı için genç yaşta 1569'da vefat etmiştir.

127 İrfan sahibi birinin, başkalarını aydınlatması, Hakk yolunu göstermesi.

128 Hz. Muhammed'i görmüş, onunla görüşmüş, beraber bulunmuş seçkin kişiler.

129 Asıl adı Ebu Eyyub el-Ensari olan, Hz. Muhammed ile Hz. Ali'nin bütün savaşlarına katılmış olan sahabi. 672'de Arapların İstanbul kuşatması sonrasında şehit düşmüştür. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi sonrasında, hocası Akşemseddin tarafından kabri keşfedilmiş ve üzerine bugünkü türbesi Eyüp semtinde inşa edilmiştir.

130 Davul.

131 Şehzâde Camii'nin yakınındaki Helvaî Tekkesi'nin Şeyhi Yakub Efendi'ye halk tarafından takılan lâkap.

132 Eski Saray. Bayazıt'ta bugünkü İstanbul Üniversitesi'nin bulunduğu yerdeydi. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesini takiben yaptırdığı ilk saraydır. Sultan Süleyman döneminde Harem olarak kullanılmaktaydı.

133 Sultan Süleyman'ın kızı Mührümah Sultanla evlenerek Saray'a damat olmuştur. 1544-1553 ve 1555-1561 yılları arasında Vezir-i A'zamlık yapmıştır. Şehzâde Mustafa'nın öldürülmesinde dahli olduğu tarihçilerce kabul edilmektedir. Şehzâde Külliyesi Haziresindeki Mimar Sinan eseri Türbesinde yatmaktadır. Pekçok hayratı bulunmaktadır.

134 Hacı veya Sofu Mehmed Paşa olarak da anılır. Kubbe veziri iken azledilerek Budin Beylerbeyiliğine atanmış ve bu görevdeyken vefat etmiştir.

135 Kara Ahmed Paşa olarak da nâm bulmuştur. Kanuni Sultan Süleyman'ın kızkardeşi Fatma Sultan'la evlendirilerek Saraya damat oldu. Enderun'dan yetişerek sırasıyla Kapıcıbaşı, mir-i âlem, Yeniçeri Ağalığı ve Rumeli Beylerbeyliği yaptı. 1552'de Tameşvar Seferi'nde büyük başarılar kazandı. 1553'de Nahçıvan Seferi'nde Şehzâde Mustafa'nın idamı sonrasında azledilen Vezir-i A'zam Rüstem Paşa'nın yerine bu göreve getirildi. İki yıl sonra sebebi tam olarak anlaşılmayan bir nedenle, bir Divan toplantısı çıkışı Padişahın fermanıya boğdurularak idam edildi. Topkapı'da, sağlığında başlattığı, ancak ölümünden sonra tamamlanan külliye içindeki türbesine defnedildi.

136 Tavaşi ve Hadım lâkaplarıyla da anılmaktadır. Harem Ağası iken temayüz ederek Vezirliğe kadar yükselmiştir. Vezir-i A'zam Kara Ahmed Paşa'nın idamından sonra, dul eşi Fatma Sultan'la evlendirilmiştir. Silivrikapı'da Mimar Sinan'a inşa ettirdiği bir camii ile Esekapı'da yaptırdığı bir medresesi vardır. Vezirken emekliye ayrılmış ve vefat etmiştir.

137 Arazinin sahiplerinin isimlerini, arazinin yüzölçümü ile sınırlarını gösteren defter (tapu) kayıtları.

138 Tarihçi Ord. Prof. Dr. 1888-1977 yılları arasında yaşamıştır. 11 ciltlik Osmanlı Tarihi adlı eseri çok tanınmıştır. Alanında sayılamayacak kadar çok bilimsel incelemesi mevcuttur.

139 Hadım lâkabıyla tanınmıştır. Harem Ağası iken temayüz edip Vezirlikle taltif edilmiştir. Nahçıvan Seferinde (1553) Şehzâde Mustafa'nın idamı sonrasında Vezir-i A'zam Rüstem Paşa'yla birlikte görevinden azledilerek emekliye sevk edilmiştir.

140 Nişancı Celal oğlu Mustafa.

141 Sultan Süleyman ile Hürrem Sultan'ın en küçük oğlu. Doğuştan özürlü (kambur) idi. Çok iyi eğitim görmüş, nüktedan ve çok zeki bir şehzâdeydi. Nahçıvan Seferi'ne (1553) babasıyla birlikte katılmış; Ereğli-Aktepe'de ordugâha çağrılan büyük Şehzâde Mustafa'nın aniden idamı üzerine depresyona girmiş ve iki hafta sonra Halep'te vefat etmiştir. Cenazesi ağabeyi Şehzâde Mehmed'in türbesinde onun yanına defnedilmiş; babası onun hatirasına Mimar Sinan'a Fındıklı sırtlarında bugün Cihangir olan mahalde bir cami inşa ettirmiştir.

142 Sonsuzluk kapısı (ahret).

143 Sultan Süleyman ile Hürrem Sultan'ın, Şehzâde Mehmed'den sonra ikinci oğlu. Uzun yıllar saltanat hevesinden uzak Konya ve Manisa (Saruhan) Sancakbeylikleri yaptı. Şehzâde Mustafa'nın ölümünden sonra küçük kardeşi Şehzâde Bayezid ile aralarında taht kavgası başladı. Konya Savaşı'nda babasının yolladığı askerlerin de yardımıyla Bayezid'in ordusunu yendi. Bayezid, önce sancağı Amasya'ya gitti, oradan da İran Şahı Tahmasb'a sığındı. 1562'de Sultan Süleyman'ın diplomatik çabalarıyla Bayezid ve 4 oğlu İran Kazvin'de idam edilince tahtın tek varisi kaldı ve babasının Zigetvar Seferi'nde vefat ettiği 1566'ya kadar Kütahya Sancakbeyliği yaptı. 1566-1574 yılları arasında 11. Osmanlı Padişahı olarak hüküm sürdü.

144 1908-1970 yılları arasında yaşamış tarihçi. Padişahların kadınları ve kızları, Harem vb. gibi pek çok popüler tarih kitabı ve incelemelerini kaleme almıştır.

145 Ahmet Karahisarî, Sultan Süleyman devrinin en ünlü hattatıdır. Süleymaniye Camii'nin pek çok hat yazıları onun eli mahsûlüdür. 1468-1556 yılları arasında yaşamıştır.

146 İkinci Selim.

147 İstanbul'da, Saray-ı Atik'in (Eski Saray) de içinde olduğu tarihi semt.

148 El yazısıyla.

149 Sultan Süleyman Türkçe şiirlerini toplayan Divânı. Muhibbî, Sultan Süleyman'ın şiirlerinde kullandığı mahlâsıdır (şairlik lâkabı). Bu Divân, Divân Edebiyatının en hacimli divânları arasında gelmektedir.

150 1857-1924 yılları arasında yaşamış yazar ve şairidir. Millet Kütüphanesinin kurucusu ve defterdardır.

151 Kıbrıs, Tiflis, Şirvan ve Gürcistan fâtihi olarak anılan Lala Mustafa Paşa, Vezir Divane (Deli) Hüsrev Paşa'nın kardeşidir. Enderun'dan yeti-

şerek çeşitli devlet görevlerinde bulundu; Şehzâde Selim'in lalâlığını yaptı. Van, Erzurum, Halep ve Şam Beylerbeyliklerinde bulundu. Vezirlikle Yemen Serdarlığına atandı. Kıbrıs Seferi'ne Serdar oldu (1570); Magosa hariç bütün Kıbrıs'ı fethetti (1571). Birkaç ay sonra Magosa da teslim oldu. 1578'de Şirvan, Gürcistan, Tiflis ve civarını fethetti. Sadrazamlık beklerken bu görevin Koca Sinan Paşa'ya verilmesi nedeniyle 1580'de ikinci vezirken vefat etti.

152 Irak'ta 20 sancaktan oluşan bir eyâlet (Beylerbeyilik).

153 Üç defa Vezir-i A'zamlık görevinde bulunan, III. Mehmed'le birlikte Eğri Kalesi fethine iştirak eden ve son olarak 1600'de Kanije Kalesi'ni fethettikten sonra kışı geçirdiği Belgrad'da aynı yıl vefat eden devlet adamı.

154 Edebiyatta Devlet ya da Cennet kuşu olarak nitelendirilen efsanevi kuş. Hiçbir kuşu incitmediği, refah, kudret ve mutluluk sembolü olduğu söylenir.

155 Üçüncü Murad.

156 Kendisini tahttan indireceği vesvesesiyle babası III. Murad tarafından boğdurulan bahtsız Şehzâde.

157 Kanijeli İbrahim Paşa tarihte daha çok Bosnalı Gazi İbrahim Paşa olarak da anılmaktadır.

158 Sultan I. Ahmed devri (1603-1617) vezirlerinden olup, Enderûn'dan yetişmiş, mirahurluk, beylerbeyliği, sadaret kaymakamlığı ve vezirlik yapmış, III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan'la evlenerek saraya damat olmuş; 1614 yılında öldürülmüştür.

159 "Saat Şefkatli bir sevgilidir beni uyanık tutar

Ömrümün geçen her saatini üzümlere bildirir

Saatin inleme ve feryadını (tik tak seslerini) boşuna sanma

İnsan ömrünün gelip geçtiğini ihtar eder."

160 Çocuğa bakan cârîye veya kadın anlamına gelmektedir.

161 Sadaret Dairesinde (Sadrazamlık makamında) tutulan defterlerin bir kısmı hakkında kullanılan tâbir.

162 Binaların kemerlerine, kapı üzerlerine, çeşme ve sebil gibi şeylerin cephelerine konulan ve genellikle manzum (şiir diliyle) kaleme alınan, yapılan bina veya şeyin inşa tarihi ile yaptıranın kimliğini belirten mermer ya da taş levha.

163 “Bu mescidin kurucusu Sultan (Şehzâde) Mehmed’in dadısıdır. Yüce Allah onu bağışlamasına lââyık kılsın.

(Bu mescidin sahibini her kim bir Fâtiha’yla anarsa Cennet bahçesinde Allah’ın elçisiyle (Hz. Muhammed’le) olsun.” (Bu manzum kitâbenin yanında Hicri 951/Miladi 1545 tarihi yazılı bulunmaktadır.)

164 1876-1909 yılları arasında 33 yıl tahtta kalan Osmanlı Padişahı.

165 Türkiye’de fotoğrafçılığın öncüsü sayılan, üç Ermeni Kardeşten oluşan ve “Abdullah Frères” adıyla tanınan fotoğrafçılar. 1858’de Beyoğlu-Tünel’de ilk fotoğrafçı dükkanı açmışlar, Sultan Abdülaziz ve II. Abdülhamid’in takdirlerine mazhar olmuş, Saray fotoğrafçılığı görevini de üstlenmişlerdir. II. Abdülhamid Abdullah Biraderler’e Dâye Hatun Sıbyan Mektebinin fotoğrafını 1890’da çekirmiştir.

166 Sultan II. Abdülhamid’in, saltanatı boyunca Osmanlı Devleti ile diğer dünya ülkelerinin çeşitli yerlerinden çektiği yaklaşık 36.000 resimden oluşan ve Yıldız Sarayı’nda muhafaza edildiği için bu adla anılan fotoğraf albümleri. Bu albümlerden seçme resimler İstanbul Büyükşehir Belediyesi’nce birkaç cilt halinde yayımlanmıştır.

167 Sağduyu.

168 Şehzâdebaşı Caddesi’ne verilen diğer isim. Özellikle 19. ve 20. yüzyıllarda bir sanat, eğlence ve kültür merkezi olarak gelişmiştir. İstanbul’daki ilk tiyatro ve sinemalar da cadde üzerinde ve civarında gelişmiştir.

169 Bir Özel TV kanalında 3 sezon 139 bölüm halinde 5.1.2011-11.6.2014 tarihleri arasında yayınlanan, Sultan Süleyman dönemini konu alan tarihi TV dizisi.

170 Üzüntü duymak, acı çekmek.

